

KRAKÓW Wzbogaca
www.krakow.travel

Tylko w Krakowie

czyli 21 powodów dla których
warto odwiedzić to miasto

Wpisana na I Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO dawna stolica Polski niezmiennie pozostaje największą skarbnicą pamiątek ojczystej historii.

Na naszych gości czekają wspaniałe zabytki architektury i sztuki – skarby zgromadzone w muzeach, galeriach i kościołach; czekają przestrzenie wypełnione historią, legendami i wciąż żywą tradycją.

*Warto tu przyjechać, warto niejedną raz powrócić.
Serdecznie zapraszam*

*Jacek Majchrowski
Prezydent Miasta Krakowa*

Przedmowa

W

herbie Krakowa widnieje otwarta brama. To widomy znak, że miasto z radością wita każdego z gości i wciąż oczekuje na nowych przybyszów, tych z bliska i tych z daleka. Tak jest dziś, tak było przez całe stulecia.

Kraków należy do tych europejskich metropolii, których niepowtarzalne oblicze ukształtowane zostało przy twórczym udziale przedstawicieli wielu narodowości. W średniowieczu osadnicy niemieccy przynieśli tu ze sobą najdoskonalsze tradycje cechowe, w czasach renesansu Włosi wzbogacili to miasto o najwspanialsze osiągnięcia ówczesnej sztuki i architektury.

Żydzi przez stulecia uprawiali tu handel, pielęgnowali rzemiosło. Fale przybyszów zwabione pod Wawel niespotykaną gdzie indziej tolerancją i atrakcyjną kulturą szybko polonizowały się. Niemieccy Werzigowie stawali się Wierzykami, pochodzące z Toskanii familie Montelupich zmieniały nazwiska na Wilczogórskich.

W epoce Jagiellonów, w wieku XV i XVI, Kraków był stolicą jednego z najpotężniejszych i najbardziej rozległych państw europejskich, Rzeczpospolita rozciągała się wtedy od Bałtyku niemal po brzegi Morza Czarnego. Otwarte dla wszystkich ludów zamieszkujących ten olbrzymi kraj miasto stało się jednocześnie sanktuarium najcenniejszych narodowych pamiątek, skarbnicą polskiej nauki i kultury. Czas rzeźbił jego rysy zarówno w bogactwie wznoszonych tu budowli, jak i w korowodach pamiętnych historycznych wydarzeń. To o tym mieście mówiła Europa słowami sekwencji wydrukowanej w roku 1619 w Amsterdamie pod szytchem przedstawiającym panoramę znad Wisły: *Cracovia totius Poloniae urbs celeberrima atque amplissima Regia atque Academia insignis* (Kraków w całej Polsce miasto najświetniejsze, ozdobione wspaniałym zamkiem królewskim i słynną Akademią).

Jest wiele, nieskończenie wiele powodów, dla których warto i należy odwiedzić Kraków. Skąd więc to ograniczenie do liczby 21? Otóż nie tylko stąd, że to trzykrotność magicznej siódemki, symbol trafienia w sam środek celu. To wskazanie wynika z faktu, że taką właśnie liczbą spotykanych tylko tu fenomenów nie może poszczycić się żadne inne miasto w świecie.

TEKST:

Mieczysław Czuma

REDAKCJA:

Joanna Trzos

PROJEKT GRAFICZNY:

*Ziemowit Kościelny,
Paweł Bytnar*

ZDJĘCIA:

*Michał Grychowski, Wojciech Gorgolewski,
Wiesław Majka, Artur Żyrkowski,
Paweł Mazur, ks. Piotr Guzik*

DRUK:

Roma-Pol, Kraków

© Urząd Miasta Krakowa 2011

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Pomiędzy lokacyjnym Krakowem a Wawelem znajdowała się osada Okół – tereny m.in. dzisiejszej ulicy Kanoniczej.

STARE MIASTO, CZYLI RYNEK GŁÓWNY
ORAZ ULICE I PLACE W OBRĘBIE PLANT

Plan lokacyjny

NAJDOSKONALSZY W SKALI EUROPEJSKIEJ
WZÓR MIASTA ŚREDNIOWIECZNEGO

W

roku 1241 tatarskie zagony prowadzone przez Batu-chana przewaliły się przez Polskę. Pozostały po nich wyludnione wsie i spalone miasta. Odbudowa kraju wymagała śmiałych decyzji i szerokiej wyobraźni.

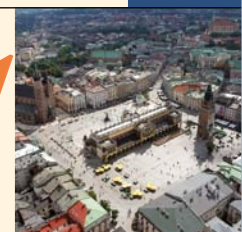
5 czerwca 1257 roku na wiecu we wsi Kopernia koło Szydłowca, książę krakowski i sandomierski Bolesław Wstydlivy, w obecności swojej matki Grzymisławy oraz swej małżonki Kunegundy (córci króla węgierskiego Beli IV i cesarzówny bizantyńskiej Marii), a także licznej rzeszy dostojników świeckich i duchownych podpisał uroczyste akt lokacji Krakowa na prawie magdeburskim. Wytyczono place i ulice, a wśród nich będący do dziś sercem miasta ► **Rynek**. Z każdego boku Rynku (wyluczając odcinek wschodni, gdzie dopasowano się do istniejącej już zabudowy) wyprowadzono po trzy ulice, z których co druga wiodła do bramy miejskiej. Całość założenia urbanistycznego podzielono na kwadratowe bloki, w których wszystkie ulice przecinały się pod kątem prostym.

Ustanowione prawo ściśle precyzowało zasady własności, czyniło wszystkich równymi wobec postanowień lokalnej władzy. Mieszkańcy zostali zwolnieni na okres sześciu lat od opłat na rzecz księcia. Na dziesięć lat uwolniono ich od jakichkolwiek opłat celnych.

Przybywało więc ludności, ożywił się handel, zakwitło rzemiosło. Już w XIII stuleciu ulicom zaczęto nadawać nazwy, wtedy też rozpoczęto fortyfikowanie miasta. Najpierw były to umocnienia ziemne i drewniane, potem zastąpiły je ceglane baszty i mury oraz wypełnione wodą fosy. Zapoczątkowany lokacją dynamiczny rozwój miasta sprawił, że w roku 1320 Kraków mógł stać się stolicą całej Polski.

Powołany przez UNESCO Komitet Dziedzictwa Światowego sporządza listy, na które wpisywane są dobra kultury o znaczeniu ogólnoświatowym i szczególnie cenne obszary środowiska naturalnego. Na pierwszą z takich list ogłoszoną w roku 1978, wśród dwunastu należących do całej ludzkości skarbów, wpisany został ukształtowany w ciągu blisko tysiąclecia zespół urbanistyczno-architektoniczny Krakowa. Dawna stolica Polski znalazła się tam obok takich fenomenów jak wykute w skale etiopskie świątynie w Lalibeli z czasów króla Salomona i królowej Saby, osady indiańskie sprzed dwóch tysięcy lat w Mesa Verde na terenie Kolorado w Stanach Zjednoczonych, słynna katedra Karola Wielkiego w Akwizgranie czy Park Narodowy Yellowstone (USA).

1

Dziś to średniowieczne założenie urbanistyczne z powodzeniem nadal pełni funkcję ścisłego centrum prawie milionowego miasta.

Tak wyglądał Rynek z kramami wokół Sukiennic, budynkiem ratusza, wagą, cmentarzem przy kościele Mariackim. Mimo późniejszych zmian jego rysunek i układ przyległych kwartałów do dziś zachował pierwotną formę.

Rynek

NAJWIĘKSZY (210 × 212 M) WYTYCZONY
W ŚREDNIOWIECZU PLAC W EUROPIE

k

iedyś był to plac gęsto zabudowany. Stał na nim ratusz, spichlerz, pręgierz, waga miejska, odwach, w kilku miejscach wydrążone były studnie. Wokół **► Sukiennic** wznosiły się liczne kramy, w roku 1556 naliczono ich aż 342. Bo też było to miejsce spotkań kupców z całej Europy. Między ulicami Floriańską a św. Jana ciągnął się targ kurzy, u wylotu Sławkowskiej był targ solny, między Szczepańską a Szewską handlowano mąką i olejem, u wylotu Wiślniej kupowało się węgiel, u wylotu Brackiej ołów. Był jeszcze targ chlebowy, rybny, rakowy, mieli swoje wydzielone place piekarze, szewcy, garncarze, stolarze, powroźnicy. Tu, gdzie teraz stoi pomnik Adama Mickiewicza, prawo do handlu oddano Żydom.

Był także Rynek widownią doniosłych wydarzeń państwowych. Po raz pierwszy mieszczanie krakowscy złożyli tu hołd pokoronacyjny w roku 1320 królowi Władysławowi Łokietkowi. Wtedy Kraków wyniesiony został do godności stolicy Polski. Król zasiadł u wylotu ulicy Brackiej na specjalnie wybudowanym podniesieniu nazywanym „na majestacie” (na Goldzie). Od tej pory każdy monarcha następnego dnia po koronacji w katedrze wawelskiej wjeżdżał konno na Rynek, przebierał się w ratuszu w stosowne szaty i odbierał na oczach nieprzeliczonych rzesz poddanych przysięgę na wierność od rajców miejskich. Rozpoczynającemu panowanie władcy wręczano klucze do miasta oraz 1000 dukatów. Potem przy dźwiękach kapel ucztowano do białego rana, ciemności nocy rozjaśniały sztuczne ognie.

W roku 1525 król Zygmunt I Stary odbierał „na majestacie” składaną przez księcia pruskiego Albrechta przysięgę na wierność Rzeczypospolitej. Niedaleko od tego miejsca Tadeusz Kościuszko w roku 1794 ślubował bronić ojczyzny przed zaborcami. W 1981 r., po pamiętnym zamachu na biskupa Rzymu, byłego arcybiskupa Krakowa, papieża Jana Pawła II, Rynek zapelniał się stutysięczną rzeszą ubranych na biało uczestników marszu milczenia.

Wytyczony w czasie lokacji miasta na prawie magdeburskim w 1257 roku Rynek zachował swoje wymiary do dziś: 4 ha, 3 ary, 34 m². Jego liczący już blisko osiemset lat rysunek wciąż przypomina o kompromisie, na jaki zastana rzeczywistość skazała tamtych obdarzonych śmiałą wyobraźnią budowniczych. Fasada istniejącego przed lokacją kościoła Mariackiego wytłumuje się z liniowego ciągu kamienic, kościół św. Wojciecha uniemożliwił wyprowadzenie z południowego kąta dwóch prostopadłych ulic, zaś w ciągach ulic Brackiej i Mikołajskiej widać wyraźne załamania i krzywizny. Wszystko to dowodzi niezbicie, że jeszcze przed lokacją istniał w tym miejscu spory gród. Na istniejącą już zabudowę nałożono później najbardziej nowatorski plan urbanistyczny.

2

Krakowianie nazywają to miejsce salonem swojego miasta. Wielu spośród nich nie wyobraża sobie nawet jednego dnia bez spędzenia tu choćby kilku chwil.

Kwiaty na krakowskim Rynku sprzedawane są od prawie pięciuset lat.

*Przysięga naczelnika Kościuszki na Rynku w Krakowie
mal. M. Stachowicz*

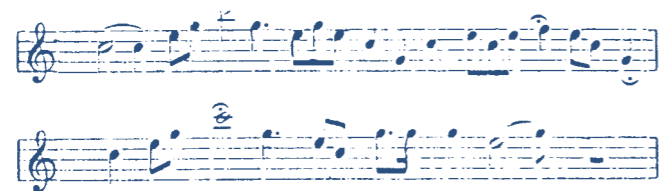

*Widok Rynku w roku 1840
mal. M. Zaleski*

RYNEK GŁÓWNY (PIERZEJE: A-B – PÓŁNOCNA,
C-D – ZACHODNIA, E-F – POŁUDNIOWA,
G-H – WSCHODNIA)

Od roku 1927 podczas transmisji radiowej hejnał trąbiony jest do tej samej tuby Marconiego.

HEJNALICA, CZYLI WYŻSZA WIEŻA
BAZYLIKI MARIACKIEJ

nie

HEJNAŁ W ŚWIECIE ODGRYWANY CO GODZINĘ
OD SZEŚCIUSET LAT SYGNAŁ MUZYCZNY

nie wiadomo kiedy dokładnie powstała ta melodia, nic nie da się powiedzieć o jej twórcy. Prawdopodobnie przybyła nad Wisłę znad Dunaju w drugiej połowie XIV stulecia za panowania króla Ludwika Węgierskiego lub jego córki Jadwigi. Przemawia za tym również i rodowód jej nazwy, po węgiersku *hejnał* znaczy świt. Pierwotnie była to więc pobudka, sygnał do otwarcia i zamknięcia bram miejskich, znak alarmu w czasie pożaru lub najazdu nieprzyjaciela. Najpierw grano go rano i wieczorem. Na dźwięk usłyszany z ►► **Rynku** odpowiadali trębacze rozmieszczeni na basztach i murach.

Odgrywanie hejnału z wyższej wieży kościoła Mariackiego zostało potwierdzone w rachunkach miejskich już w roku 1392. Nie wiadomo kiedy trębacze zaczęli dmuchać w trąbkę co godzinę i na cztery strony świata. Wiadomo natomiast, że praktyki te – z powodów pustek w miejskiej kasie – zostały przerwane pod koniec XVIII w. Starą tradycję przywrócono w roku 1810, z niewielkimi przerwami przetrwała do dziś. Pierwszym znanym z nazwiska hejnalistą – poświadczenie z roku 1629 – był niejaki Iwan Mikulski, do najślawniejszych zaliczyć należy Adolfa Śmietanę, który w ciągu 36 lat (od r. 1926) dmuchał w trąbkę 300 tysięcy razy.

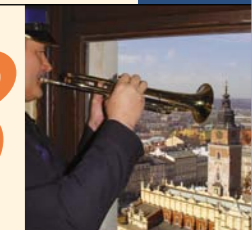
Muzyczny kształt hejnału (melodia urywa się nagle u szczytu swojego brzmienia) budził zawsze spore emocje i wyzwał wyobraźnię słuchaczy. Musiała więc urodzić się opowieść o tym, jak to w czasie najazdu tatarskiego w 1241 r., wypuszczona z łuku napastnika strzała przeszła gardło trąbiącego na trwogę strażnika. Taką też wersję wydarzeń utrwalił w swojej książce amerykański pisarz Eric P. Kelly. Ciesząc się dużym powodzeniem, wydaną w roku 1928 w Nowym Jorku powieść o żakach i alchemikach opatrzył wymownym tytułem „The Trumpeter of Cracow” (Trębacz z Krakowa). To wystarczyło, aby legenda przybierać zaczęła kształty rzeczywistości. Teraz najczęściej tak właśnie tłumaczy się historię niedokończonego hejnału.

Panująca nad Rynkiem, odziana w złotą koronę wieża jest miejscem, skąd od 16 kwietnia 1927 r. nadawana jest najstarsza regularna muzyczna audycja radiowa na świecie. Jest nią transmitowany codziennie (poza latami okupacji hitlerowskiej) o godz. 12 w południe krakowski hejnał. Już w początkach tej emisji BBC złożyła propozycję włączenia tego sygnału do sieci brytyjskiej. Warunkowano to jednak przeniesieniem hejnału do Warszawy. Na wyprzedaż swoich tradycji Kraków oczywiście zgodzić się nie mógł.

Hejnał

3

Spływająca na miasto od stuleci z wysokości Mariackiej wieży melodia jest prawdziwie magiczną częścią tutejszego pejzażu. Żadne z miast na świecie nie może poszczycić się tak długą tradycją zadomowionego wciąż w tym samym miejscu muzycznego hejnału.

Z dokładnością do pół sekundy, co godzinę...

Ociemniały Wit Stwosz
mal. J. Matejko

*Jako monstrancja
albo ikon święty
Na dzień powszedni
ołtarz jest zamknięty.
Lecz kiedy stanie
na święto otwarty,
Żywot Chrystusa
od żłobka do męki
I żywot naszej
Najświętszej Pani
Odczytasz wszystkie
jakby z żywej karty.*

W. Pol

Ołtarz Mariacki

NAJWIĘKSZY GOTYCKI OŁTARZ NA ŚWIECIE

W

roku 1442 w kościele Mariackim zawaliło się sklepienie nad prezbiterium. Spadający z wysoka grad cegieł i kamieni zniszczył wnętrze świątyni, ołtarz główny przestał istnieć.

Kraków był wtedy stolicą potężnego państwa rozpiętego pomiędzy Bałtykiem i Morzem Czarnym, tutejsi kupcy prowadzili ożywiony handel z miastami niemieckimi, włoskimi i francuskimi. Byli bogaci i w różnoraki sposób starali się dawać wyraz wysokiej pozycji swego stanu, budować prestiż i autorytet swoich rodzin. Zdecydowano więc, że w Krakowie powstanie ołtarz, jakiego do tej pory nie oglądała jeszcze Europa.

Wit Stwosz pochodził ze Szwabii, sławę zdobył w Norymberdze. Praca nad krakowskim ołtarzem zajęła mu dwanaście lat. Dzieło dedykowane zostało Matce Boskiej, patronce świątyni. Jego głównym akcentem znaczeniowym i kompozycyjnym jest przedstawiona w szafie środkowej scena śmierci Marii w otoczeniu apostołów. Figury mają prawie trzy metry wysokości (285 cm). Artysta wyrzeźbił te postacie z jednolitych kłóców lipowych. Tak grube pnie mogły mieć tylko pięćsetletnie drzewa. To drewno liczy sobie już zatem przeszło tysiąc lat.

Postać Marii zbudowana jest według kanonów średniowiecznego piękna, ale otaczające ją postacie apostołów mają rysy współczesnych artystów krakowian. Twórca z pasją przedstawia wszelkie szczegóły: gęste sploty zarostów, łysiejące czaszki, pęczniejące na nogach żyły, zdeformowane reumatyzmem dłonie, brodawki na fałdzie nosa.

W umieszczonych na skrzydłach szafy płaskorzeźbach tematyka religijna nie przeszkodziła mistrzowi w ukazaniu kultury materialnej Polski u schyłku piętnastego stulecia. Nakrycia głowy, trzewiki, płaszcze, broń, naczynia codziennego użytku, sprzęty domowe są tu dokładnie takie same, jakie spotykało się wówczas na krakowskich ulicach i w tutejszych mieszkaniach. Nawet świat nadwiślańskich roślin przedstawiony został z podziwu godną wiernością. W którymś miejscu ołtarza odnaleźć można liście fiołka i zwoje zeschniętego mleczu. Realizm dzieła jest tak doskonały, że profesor dermatologii UJ Franciszek Walter ogłosił w roku 1933 pracę zatytułowaną „Wit Stwosz, rzeźbiarz chorób skórnych”.

Za dzieło swojego życia otrzymał twórca wynagrodzenie w wysokości 2808 florenów. Była to suma równa rocznemu budżetowi miasta, można było za nią nabyć kilka okazałych kamienic.

4

Wyrzeźbiony przez Wita Stwosza i jego uczniów w latach 1477–1489 poliptyk jest wysoki na 13 i szeroki na 11 metrów.

...i że drzewo przemieni w ludzi, ptaki i kwiaty.

K.I. Galczyński

*Któż wypowie twoje piękno Krakowie prastary,
chyba że na Sukiennicach przemówią maskary...*

A. Polewka

*Sukiennice
w średniowieczu*

ŚRODEK RYNKU GŁÓWNEGO

Sukiennice

NAJSTARSZY Z EUROPEJSKICH
ZACHOWANYCH DO DZIŚ SKŁADÓW SUKIENNYCH

Pierwsza historyczna wzmianka o Krakowie – nazwanym *Karako* – pochodzi z przekazu Ibrahima ibn Jakuba, arabskiego kupca i podróżnika z Kordoby. W sporządzonej dla swego kalifa notatce z wyprawy do Niemiec i Czech zapisał, że owo słowiańskie miasto nad Wisłą jest dużym i ważnym ośrodkiem handlowym. Tak było już w dziesiątym stuleciu. Każdy późniejszy wiek umacniał pozycję polskiej stolicy na gospodarczej mapie Europy. Tu bowiem krzyżowały się ważne handlowe trakty wiodące na zachód do Wrocławia i Norymbergi, na wschód do Kijowa, na północ do Gdańska i na południe na Węgry.

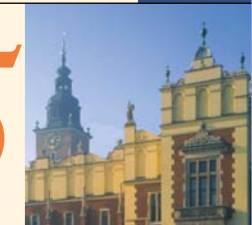
Podwójny rząd kamiennych kramów, tworzących jakby biegnącą środkiem **▶ Rynku** uliczkę, kazał ustawić książę Bolesław Wstydlawy. Mówi o tym przywilej lokacyjny z roku 1257. Na noc do tego wąskiego przejścia zjeżdżały wypełnione towarami wozy, zaś wyloty boczne zamykano dla bezpieczeństwa metalową kratą. Już wtedy najwięcej było tu flandryjskiego i angielskiego sukna. Później piętrzyły się w tutejszych pomieszczeniach dobra ze wszystkich zakątków Europy.

Za panowania króla Kazimierza Wielkiego całe to dawne targowisko przykryto dachem i umieszczono w wielkim murowanym budynku, długim na 108 i szerokim na 18 metrów. Do wysokiej hali od strony północnej i od południa wiodły parzyste – zachowane do dziś – ostrołukowe arkady. Tak właśnie powstał położony w samym sercu miasta ów prawdziwy kupiecki pałac, będący pomnikiem wielowiekowych tradycji handlowych Krakowa.

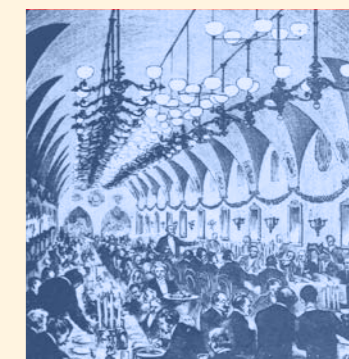
Po wielkim pożarze w 1555 r., gotyckiej dotąd budowli mistrz Pankracy i Jan Maria z Padwy nadali kształt renesansowy. Santi Gucci z Florencji, nadworny architekt króla Zygmunta Augusta, przyozdobił przylaniającą dach attykę rzeźbionymi w piaskowcu maskaronami. Uwiecznił w nich podobno twarze co znamienitszych ówczesnych kupców i mieszczan, tworząc tym samym pierwszą w Polsce galerię karykatury. Wtedy też szczyt wysokiej hali zamieniono w górną kondygnację.

Z czasem do głównego korpusu przyrastać zaczęły budy i dobudówki, stanowiąc nie grzeszące urodą. Usunięto je w czasie kolejnej przebudowy Sukiennic przeprowadzonej w latach 1875–1879. Wtedy to właśnie obecny kształt nadał budowlę Tomasz Pryliński. W górnej części znalazły się pomieszczenia dla pierwszego w Polsce Muzeum Narodowego, zaś w dolnej hali wybudowano ciąg drewnianych kramów (wg projektu Jana Matejki), w podcieniach arkad urządzono sklepy i cukiernie.

5

*Miało swoje składy
sukienne wiele
europejskich miast,
ale tylko w Krakowie
istnieje zachowany,
działający do dziś
nieprzerwanie w tym
samym miejscu
ów najstarszy
kupiecki przybytek.*

*Obiad wydany
w Sukiennicach
4 października 1879 r.
na cześć J.I. Kraszewskiego
mal. J. Kossak*

Romańska
katedra wawelska
Władysława Hermana
rys. A. Szyszko-Bohusz

Dzieje twojej ziemi
na grobowcach czytaj
Twoich wodzów groby
uściskiem powitaj.

E. Wasilewski
mal. J. Kossak

RYNEK > GRODZKA > WAWEL (KATEDRA)

Katedra wawelska

NAJWIĘKSZA W TEJ CZĘŚCI EUROPY
NEKROPOLIA KRÓLÓW I BOHATERÓW NARODOWYCH

Pierwszą katedrę wzniesiono na Wzgórzu Wawelskim w czasach Bolesława I Chrobrego, zaraz po ustanowieniu w Krakowie w roku 1000 biskupstwa. Zniszczona w 1038 r., w czasie najazdu księcia czeskiego Brzetysława I, została częściowo przemieniona w zachowany do dziś pod zachodnim skrzydłem Zamku Wawelskiego niewielki kościółek św. Gereona. Druga, znacznie obszerniejsza, powstała tu w latach 1090–1142. Jej budowę rozpoczęto w czasach panowania księcia Władysława Hermana, zakończono za rządów Bolesława III Krzywoustego. Tę świątynię strawił pożar w 1306 r. Do dziś pozostały po niej jednak okazałe fragmenty: krypta św. Leonarda, dolne partie wieży Srebrnych Dzwonów oraz podstawa wieży Zegarowej. W zniszczonej i wypalonej katedrze koronował się w roku 1320 na króla Władysław Łokietek. Od tego momentu wszyscy polscy królowie (z wyjątkiem Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Augusta Poniatowskiego) koronowali się na Wawelu.

W tym samym 1320 roku, na resztkach obu romańskich budowli zaczęto wznosić obszerną katedrę gotycką. Jej budowę ukończono w roku 1364 za panowania króla Kazimierza Wielkiego. Szczupłość miejsca na Wzgórzu Wawelskim ograniczyła rozmiary świątyni, ale mimo to uderza jej dostojność i okazałość, ta właśnie budowla jest najcenniejszym monumentem historycznym w Polsce. Dodawane w następujących po sobie stuleciach coraz to nowe detale jej wnętrza – ołtarze, nagrobki, epitafia, płaskorzeźby, pomniki, portale – tworzą niepowtarzalny, pełen powagi i godności stop architektoniczny. Twórcami tego wystroju są najwybitniejsi artyści poszczególnych epok: Wit Stwosz, Bartłomiej Berrecci, Jan Maria Padovano, Santi Gucci, Jan Michałowicz z Urzędowa, Jan Trevano, Franciszek Placidi, Bertel Thorvaldsen. Katedra otoczona jest wieńcem dziewiętnastu kaplic, z których każda jest oddzielną świątynią szczyjącą się oryginalnym wystrojem – na przykład kaplicę Świętokrzyską zdobi polichromia ruska z kręgu sztuki nowogrodzkiej z roku 1470, zaś kaplica Zygmuntońska uchodzi za najpiękniejsze dzieło architektury renesansowej na północ od Alp.

Ale szczególną osobliwością tego miejsca jest jedna z największych w świecie nekropoli królewskich. Pierwszym z władców, który spoczął na Wawelu, był Władysław Łokietek zmarły w roku 1333. Jego sarkofag, ufundowany przez Kazimierza Wielkiego około roku 1350, znajduje się naprzeciw wejścia do zakrystii. Na Wawelu zostali pochowani niemal wszyscy polscy monarchowie. W katedrze i jej podziemiach znajdują się groby królów, królowych, monarszych dzieci, a także bohaterów narodowych, wielkich poetów, książąt Kościoła.

6

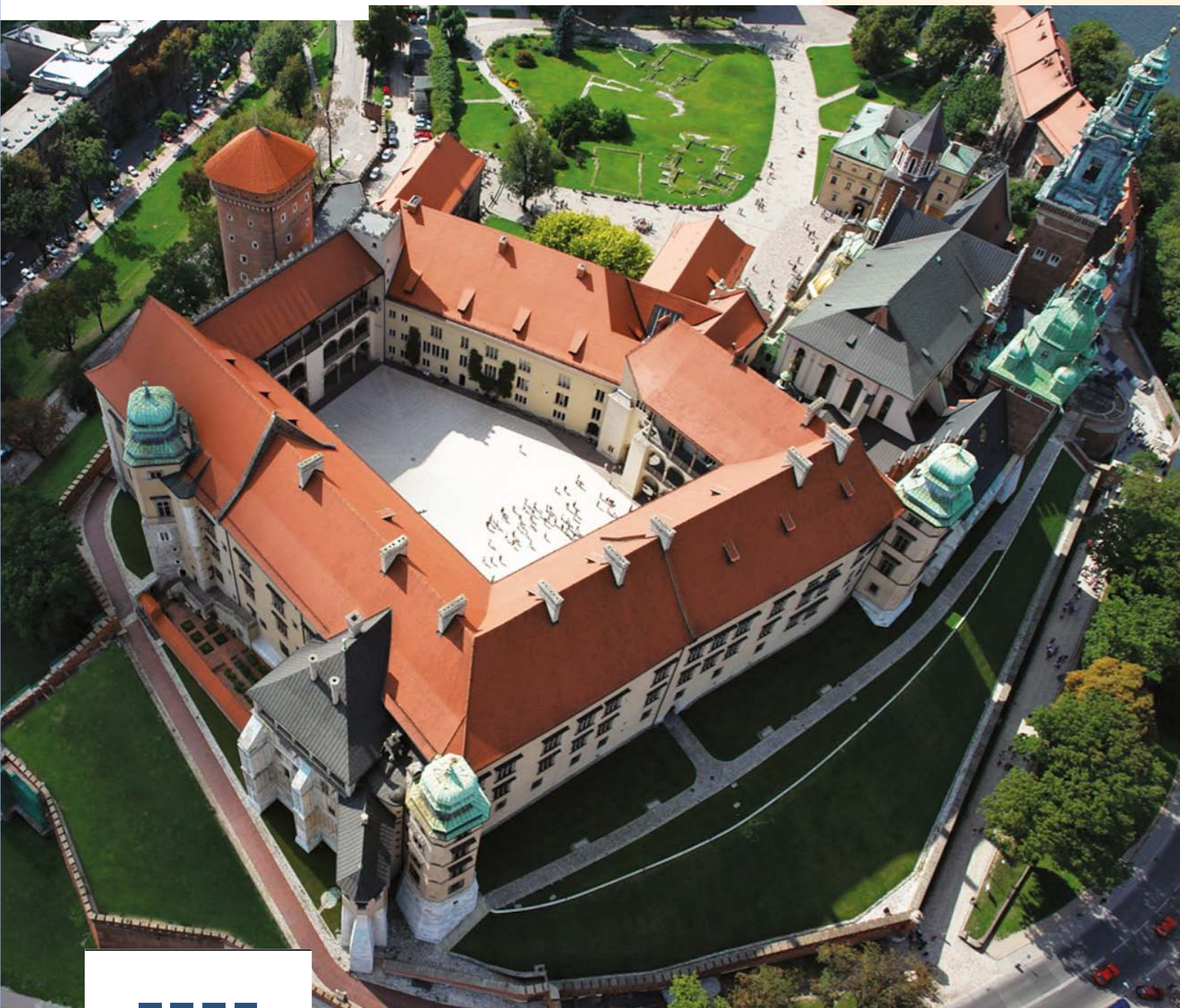
Kościół krakowski wart jest, aby jechać do Krakowa; pełen jest kaplic z grobowcami, gdzie nagromadzone bogactwa nie mają nic równego, chyba w Rzymie lub w niektórych kościołach belgijskich. Widzi się srebrne, rzeźbione trumny, na których bokach wyobrażano bitwy liczące po osiemset figur, ludzi i koni.

Honore Balzac

Dzwon Zygmunta odmierza chwile historii najważniejsze.

W ukończonym przez
Zygmunta I Starego
renesansowym
skrzydle Zamku
znajduje się kolekcja
wawelskich arrasów.

RYNEK > GRODZKA > WAWEL (KOMNATY)

Arrasy

NAJWIĘKSZA W TEJ CZĘŚCI EUROPY
KOLEKCJA FLAMANDZKICH GOBELINÓW

Nazwa tych wyczarowanych z wełny i jedwabiu obrazów wywodzi się od Arras, niewielkiego miasta położonego na północy Francji. Tam właśnie w wiekach XIV i XV powstały pierwsze kapitalistyczne przedsiębiorstwa zatrudniające tkaczy i malarzy, które w zorganizowanym systemie produkować zaczęły owe tkaniny.

Pierwsze arrasы przywozła na Wawel z Włoch królowa Bona. Zaraz potem jej małżonek – Zygmunt Stary – zakupił w Antwerpii 18 kolejnych tkanin. Ale rzeczywistym twórcą wspaniałego zbioru stał się ich syn – Zygmunt August. Od początku swojego panowania, od roku 1549, zamawiać zaczął w zakładach brukselskich nowe, przepiękne – jak je wówczas nazywano – opony flandryjskie albo tapiserie.

Królewskie życzenia wypełniali najwybitniejsi artyści Flandrii. Arrasy figuralne projektował słynny Michał Coxcie, zwany flamandzkim Rafaellem. Spod jego pędzla wyszły – powszechnie uważane za najdoskonalsze – cykle przedstawiające „Dzieje rajskie” i „Dzieje Noego”, a także tapiserie z serii „Dzieje wieży Babel”. Inne opony to tzw. werdiury, najczęściej mniejsze tkaniny o motywach pejzażowych lub zwierzęcych. Jeszcze inne to kompozycje heraldyczne z herbami i monogramami monarszymi.

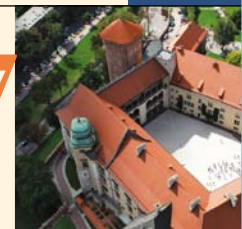
Zakomponowane na kartonach wizje artystów przemieniano w dekoracyjne tkaniny w warsztatach brukselskich mistrzów: Jana van Tieghema, Willema Pannemakera, Jana de Kempeneera, Piotra van Aelsta. Podstawowym surowcem do produkcji tkanin była wełna. Jedwab stosowano dla uzyskania odcieni jasnych. Obrazy przetykano także niciami ze złota i srebra.

W chwili śmierci króla kolekcja liczyła 356 arrasów. Władca zapisał tkaniny testamentem z 1571 r. swoim trzem siostrą z zastrzeżeniem, że po ich zgonie zbiór przejdzie na własność Rzeczypospolitej. Nie wszyscy późniejsi monarchowie szanowali to postanowienie, przez całe stulecia toczyły się o ten skarb spory pomiędzy sejmem a dworem.

Bezcenna kolekcja rozproszyła się po całej Europie. Różnymi drogami wawelskie arrasы trafiły do Bari, Wiednia, Sztokholmu, do Rzymu na dwór papieża Urbana VIII, do Francji. Znaczna ich część znalazła się w Warszawie. Po upadku Polski ten zbiór, na polecenie Katarzyny II, wywieziono do Rosji. Arrasy zdobiły tam ściany pałaców carskich w Petersburgu, Moskwie, Gatchynie i na Krymie. Na mocy traktatu ryskiego wróciły na Wawel.

W latach II wojny światowej odbyły kolejną odyseję: ukryte przed okupantem trafiły przez Rumunię, Francję i Anglię do Kanady. Na swoje miejsce powróciły w roku 1961. Jest ich teraz 136. To o wiele mniej niż pozostawił król Zygmunt August, ale i tak krakowska kolekcja jest jedną z najwspanialszych w świecie.

7

Z 356 flamandzkich gobelinów króla Zygmunta Augusta zdobiących kiedyś zamek na Wawelu pozostało dziś tylko 136 sztuk, ale i tak krakowska kolekcja tych wyszywanych złotem i srebrem tkanin jest jedną z największych w świecie.

*Ludzie, zwierzęta,
drzewa i rośliny drobne
są do siebie początkiem
i końcem podobne.*

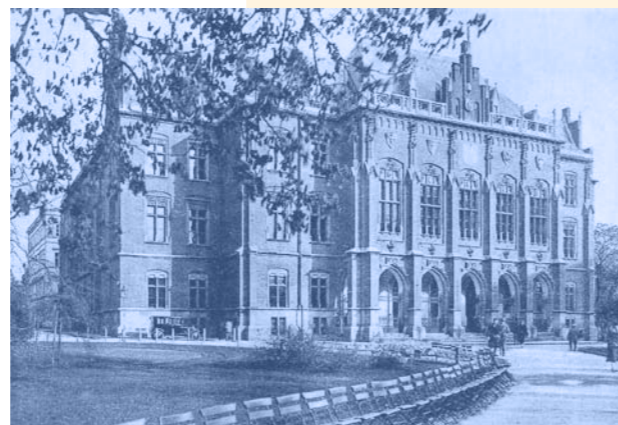
K. Koźmian

Planty

Główny budynek uniwersytecki – Collegium Novum stoi oczywiście przy Plantach.

WOKÓŁ STAREGO MIASTA

Planty

NAJWIĘKSZY W EUROPIE PARK OBEJMUJĄCY PIERŚCIENIEM NAJSTARSZĄ CZĘŚĆ MIASTA

Najazdy tatarskie w latach 1241 i 1259–1260 dowiodły, że miasto pozbawione umocnień obronnych staje się łatwym łupem dla nieprzyjaciela. Już w roku 1285 Leszek Czarny zaczął fortyfikować miasto. Systemy umocnień intensywnie rozwijał potem: Wacław II Czeski, Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki. Już w połowie XIV stulecia stolica Polski była trudną do zdobycia warownią.

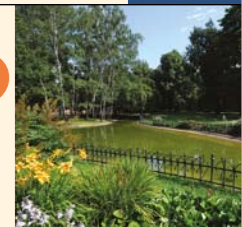
Miasto otaczał gruby na 2,40 m mur wzniesiony z cegieł i kamieni na wysokość 6–7 metrów. Przed nim, w odległości około 9 m, usytuowany był pierścień wysokiego na 2,20–2,50 m przedmurza. Całość chroniona była na przeszło 3 m głęboką fosą o szerokości 6–8 m (koło **▶ Barbakanu** ta przeszkoda rozlewała się na 24 m). Najdawniejsze księgi miejskie wymieniają powstające kolejne bramy: Rzeźniczą (1289), Grodzką (1298), Floriańską (1307), Wiślną (1310), Sławkowską (1311), Mikołajską (1312), Szewską (1313), Nową (1338). Z czasem przybyło tych przejść jeszcze więcej. Ponad koronę murów wyrastały baszty przekraczające 10 m wysokości. Wraz z bramami było ich w roku 1473 tylko 17, zaś w przededniu burzenia fortyfikacji, u progu XIX stulecia – aż 47.

Nazwa najbardziej znanego z polskich parków – Planty – wiedzie się od plantowania, czyli wyrównywania terenu: likwidowania wałów i zasypywania fos. Projekt przeobrażenia dawnych fortyfikacji w pierścień zieleni wokół miasta opracował prof. Feliks Radwański, architekt i geodeta. W latach 1818–1822 wykonał niezbędne pomiary inżynierskie i zaplanował kształt całego parku. Do robót przystąpiono w 1822 r. Trwały osiem lat.

Do najbardziej zasłużonych twórców Plant należał Florian Straszewski, który przez z górą dwadzieścia lat zajmował się komponowaniem zieleni na całym tym obszarze. Ów obywatel ziemski, społecznik, współinicjator usypania **▶ kopca** Kościuszki, był przez długi czas dzierżawcą krakowskiej gry liczbowej. Na kamienicy Hetmańskiej w **▶ Rynku** Głównym (nr 17) zawiesił w roku 1821 ogromny drewniany herb Krakowa z wyciętymi u jego podstawy pięcioma otworami. W każdą środę w południe umieszczano tam wylosowane z setki liczb numery. Gra cieszyła się olbrzymim powodzeniem. Gromadzone w ten sposób fundusze przeznaczał Straszewski na zakup drzew i krzewów. Z każdym miesiącem przybywało więc kasztanów, topól, klonów, lip, jesionów, wiązów i akacji. W 1844 r. rosło tu już 8750 drzew.

W ostatnich latach podzielono Planty na osiem różniących się charakterem ogrodów. Na całym obszarze stawia się stylowe ogrodzenia, lampy, altanki. Wykładziny z kamieni znaczą umiejscowienie dawnych murów obronnych, baszt i bram.

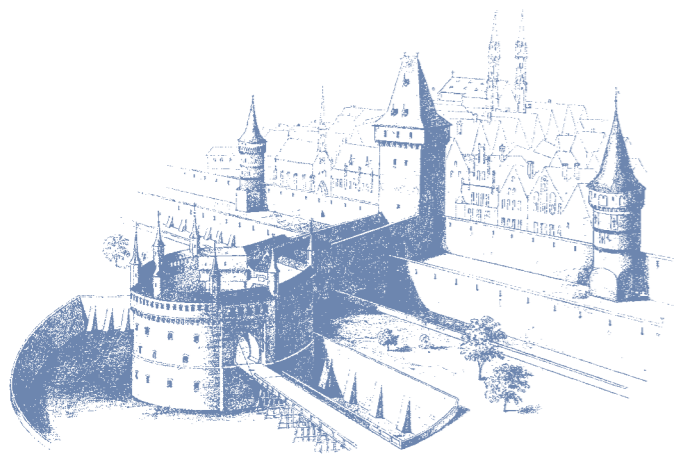
8

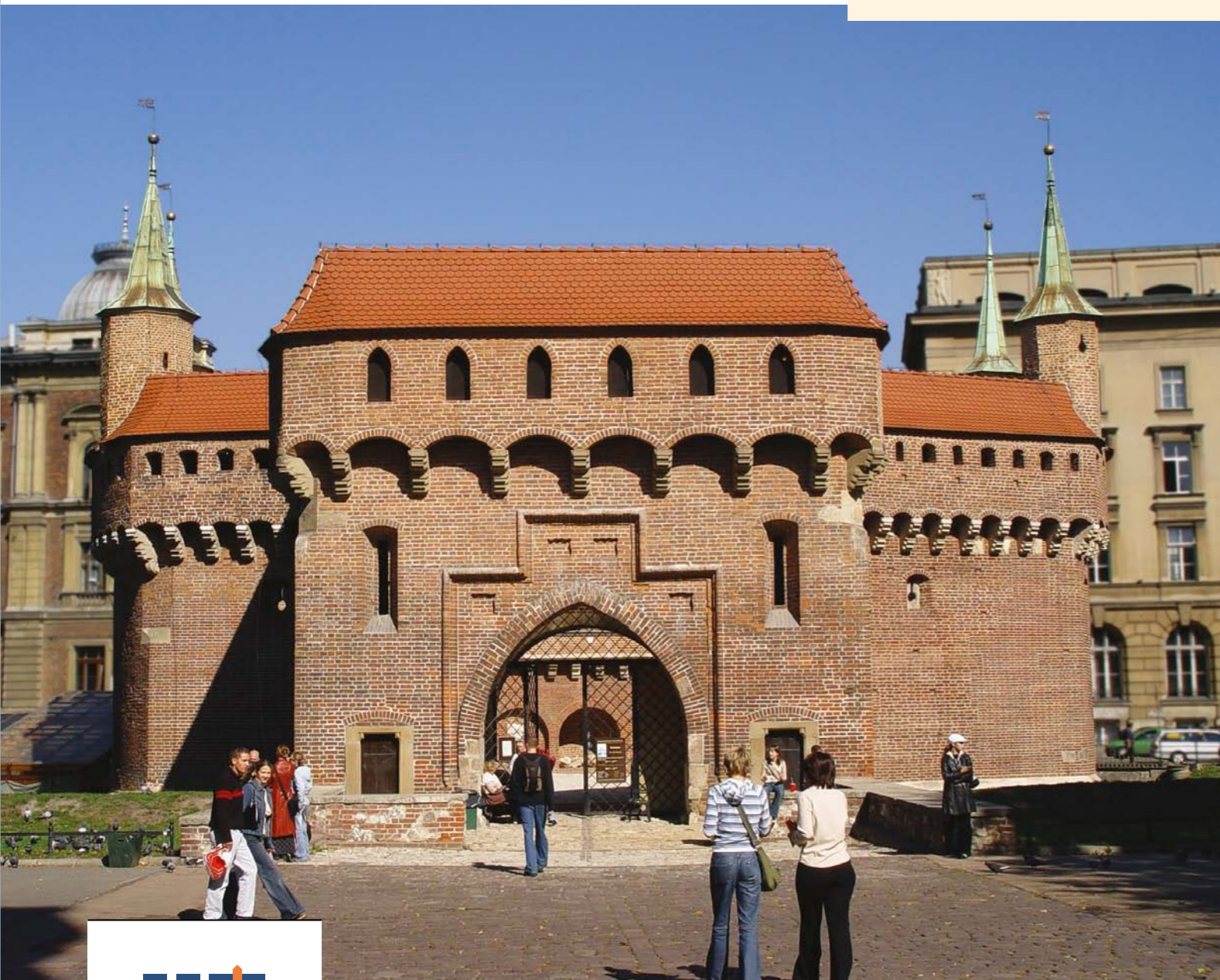
Powstały w miejscu wyburzonych murów obronnych park miejski ma 4 km długości, 21 ha powierzchni i jest niezwykle oryginalnym w skali europejskiej rozwiązaniem urbanistycznym.

Pomnik twórcy Plant, Floriana Straszewskiego

Barbakan – twierdza wojenna, w czasach pokoju Brama Chwały

RYNEK > FLORIAŃSKA > BARBAKAN

Barbakan

NAJWIĘKSZY W EUROPIE TEGO TYPU
OBIEKT ARCHITEKTURY WOJENNEJ

ta

wybudowana w latach 1498–1499 i najbardziej na północ od murów miejskich wysunięta forteca jest przykładem najwyższego kunsztu sztuki obronnej. Jej średnica wynosi 24,4 metra, grubość ścian przekracza 3 metry. Warownia posiada 130 stanowisk strzelniczych rozmieszczonych na czterech poziomach. Otwory w dolnej części przeznaczone były dla artylerii. Ogniem kierowano z siedmiu wyrastających ponad dachowe sklepienie wieżyczek. Gotycka budowla otoczona została fosą szeroką na około 3,4 metra. Z Bramą Floriańską łączyła ją długa szyja, z której można było osłaniać przedpole.

Na budowę tej fortecy król Jan Olbracht przekazał od siebie całe 100 grzywien. Sam też osobiście położył pod warownię kamień węgielny. Nie wiadomo, kto był budowniczym tego największego i najlepiej do dziś zachowanego w Europie barbakanu. Był czas, że niektórzy próbowali przypisać to dzieło Witowi Stwoszowi, twórcy **ołtarza Mariackiego**.

Arabskie określenie *b-al-bagara* oznacza „wrota obory”. W języku celtyckim *bar-bacha* to „przedmurze”. Tymi terminami określano już w dwunastym stuleciu w Katalonii i we Francji takie właśnie obiekty architektury militarnej, z których jeden stanął później obok Bramy Floriańskiej. Przez długie stulecia pełnił również krakowski Barbakan rolę *Porta Gloriam*, Bramy Chwały. Tędy podążały pochody z okazji królewskich koronacji, tu witano gości monarszych, legatów papieskich, zagranicznych posłów, bohaterskich wodzów. Tędy wiodła triumfalna droga przemarszu zwycięskich wojsk. Przez to miejsce również przesuwały się żałobne procesje pogrzebowe królów i bohaterów.

Kiedy na początku XIX w. przystąpiono do burzenia otaczających miasto murów obronnych, wydano również wyrok na Bramę Floriańską i Barbakan. Obiekty te wraz z Basztami Stolarzy, Cieśli i Pasamoników oraz resztkę fortyfikacji ściennych ocalał od zagłady profesor Feliks Radwański. W krytycznych latach 1817 i 1822 w pełnych polemicznych pasji wystąpieniach zdołał przekonać Senat Wolnego Miasta Krakowa o potrzebie szacunku dla tradycji. Nie było to łatwe w czasach, kiedy inni wyrażali radość, że oto wreszcie usuwa się zapory tamujące przystęp świeżego powietrza do ciasno zabudowanego miasta. Radwański chytrze argumentował, że zburzenie tej fortyfikacji otworzy drogę do **Rynku** wiatrom północnym, „które zwałać będą z nóg, kobiety i dzieci wystawiać na częste fluksje, reumatyzmy, a może i paralize”. Najważniejszym jednak okazał się argument, że takie podmuchy podnosić będą też damom suknie pod kościołem Mariackim, a to w Krakowie nie przystoi.

9

W drugiej połowie XIX w. uczone niemiecki August Essenwein po raz pierwszy użył określenia barbakan.

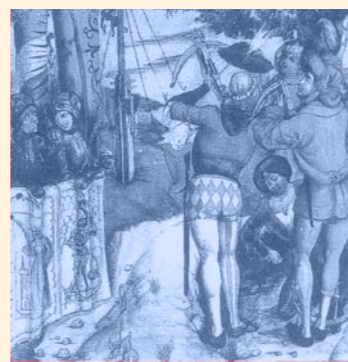
Barbakan (po krakowsku – Rondel) od środka

Srebrny kur
krakowskiego bractwa

Szkoła strzelecka
z Kodeksu Behema (1505 r.)

Bractwo kurkowe

NAJSTARSZE W TEJ CZĘŚCI EUROPY, JEDNO Z NAJSTARSZYCH
W ŚWIECIE STOWARZYSZEŃ PARAMILITARNYCH

Obowiązek obrony miasta spoczywał kiedyś na samych mieszkańcach. Poszczególne cechy rzemieślnicze miały przypisane zadanie odpierania nieprzyjaciela na wskazanych odcinkach murów, ich stałej trosce powierzono też bramy i baszty. Aby móc skutecznie wypełniać te obowiązki, powołano Bractwo Kurkowe, ponadcechowe zrzeszenie sposobujące swoich członków do walk z napastnikami. Liczące sobie już dobrze ponad siedemset lat krakowskie stowarzyszenie szczyli się jednym z najświetniejszych w Europie i na świecie rodowodów, jest też najstarszą do dziś istniejącą tego typu organizacją w Polsce.

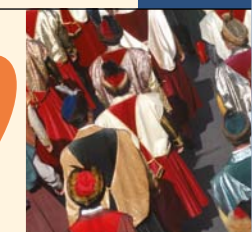
Obok stałych, zwyczajnych ćwiczeń, bracia cechowi raz w roku – w poniedziałek po zakończeniu oktawy Bożego Ciała – odbywali uroczyste strzelanie do drewnianego kura. Był to prastary obyczaj podnoszenia sprawności oka i dłoni. Z kuszy, a potem z rusznic, mierzono do celu z odległości około 150 metrów. Ten, kto strącił ostatnią drzazgę, obwoływany zostawał królem kurkowym. Dekorowano go łańcuchem z wizerunkiem ptaka. Kogut był symbolem nocnego czuwania, ostrzegał przed niebezpieczeństwem. Zwycięzca wydawał ucztę dla braci, a potem przez rok korzystał z przysługujących mu przywilejów: zwolniony był z podatków i mógł sprowadzać z zagranicy towary bez celnych opłat.

Coroczne zmagania odbywano na należących do Bractwa strzelnicach. Pierwszy taki plac znajdował się za Bramą Mikołajską, drugi w parku pałacowym w Łobzowie, trzeci w Ogrodzie Strzeleckim. Dziś te wpisane w tradycję zawody rozgrywane są na poligonie wojskowym na Pasterniku.

Bracia kurkowi, odziani w bogate historyczne stroje, często uczestniczą w uroczystościach państwowych i świątach kościelnych. Ich obecność na publicznych zgromadzeniach uwidacznia i poświadcza wielowiekowe tradycje krakowskiego mieszczaństwa.

Do najcenniejszych pamiątek związanych z tradycją tego stowarzyszenia należy ofiarowany strzelcom przez rajców miejskich w roku 1565 srebrny kur – posążek z korpusem koguta i głową orła w koronie. To insygnium króla kurkowego, każdorazowego zwycięzcy dorocznych zawodów strzeleckich, przechowywane jest w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa. Natomiast w zbiorach Celestatu obejrzeć można bogatą kolekcję dawnej broni, a także liczne medaliony, sztandary, dyplomy, tarcze strzelnicze z ubiegłych stuleci. Jest również herbaciany serwis, jaki podarował tutejszemu Bractwu podczas wizyty w Krakowie w roku 1880 cesarz Franciszek Józef I. Naczynia ze srebra i kości słoniowej wykonała znana wiedeńska firma Karla Klinkoscha.

10

W ciągu długich stuleci wizyty Bractwu Kurkowemu składali królowie i cesarze. Przekazywane przez nich dary oglądać można w budynku Celestatu przy ulicy Lubicz.

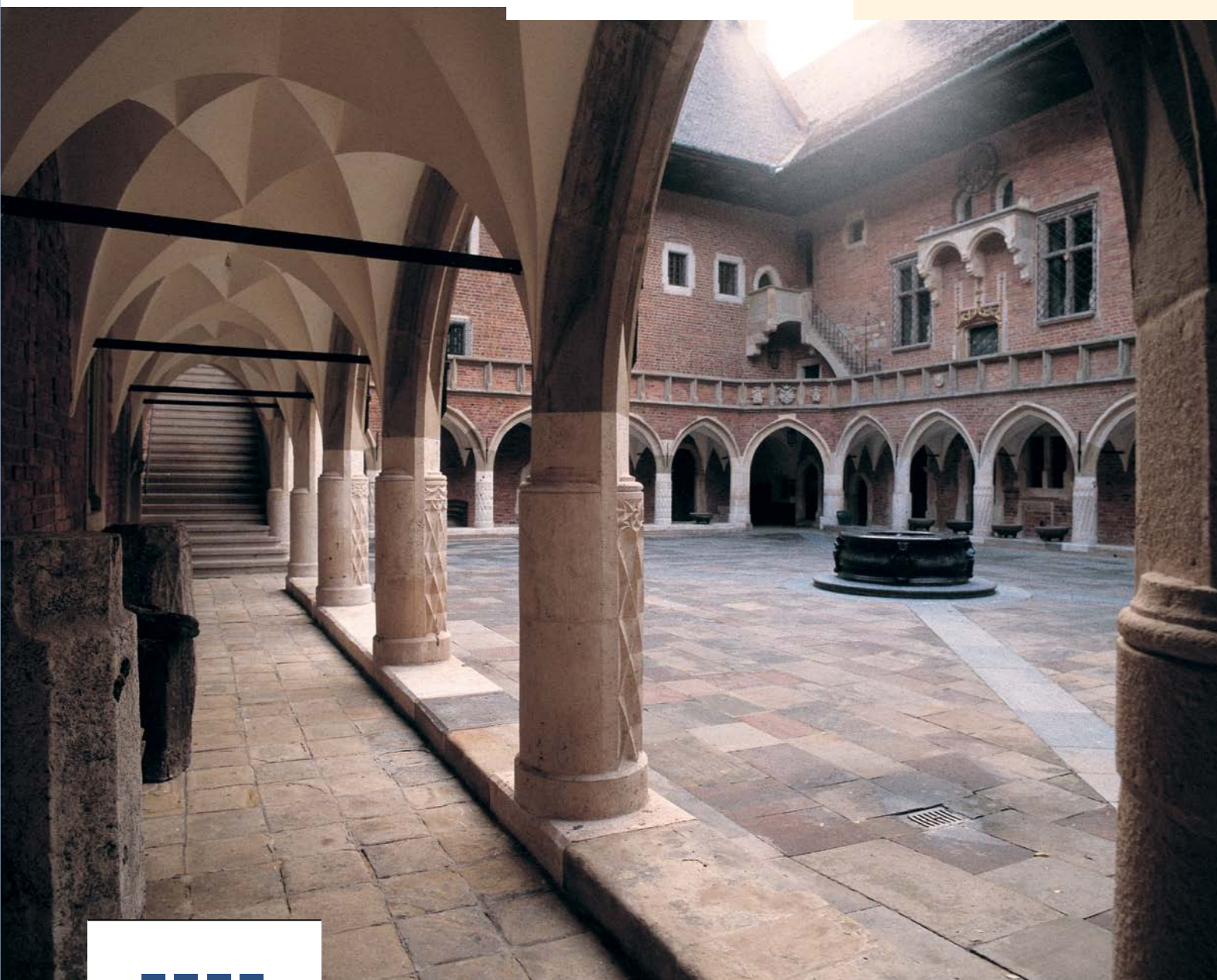
Bracia Kurkowi w roku 1926

„Fundacja akademii Jagiellońskiej”
– sztych z lwowskich zbiorów
fot. B. Henner

Dziedziniec Collegium Maius
– tu „zatrzymał się” wiek XV

RYNEK > ŚW. ANNY > JAGIELLOŃSKA
(COLLEGIUM MAIUS)

Globus Jagielloński

PO RAZ PIERWSZY W HISTORII KARTOGRAFII
GLOBUSOWEJ ZAZNACZONO TU AMERYKĘ

12

maja 1364 roku król Kazimierz Wielki wydał przywilej powołujący do życia „Studium Generale”, czyli pierwszy polski uniwersytet. Krakowska uczelnia, nazwana w dokumencie założycielskim „nauk przemożnych perłą”, jest najstarszą – po praskiej – tego typu placówką na terenach położonych na wschód od Renu, starszą od wszystkich uniwersytetów niemieckich.

Pierwsze gmachy Akademii znajdowały się prawdopodobnie na ► **Kazimierzu**. Po śmierci króla uniwersytet podupadał i wkrótce zaprzestał działalności. Zabiegi o jego przywrócenie podjęte w latach dziewięćdziesiątych XIV w. przez królową Jadwigę przyniosły oczekiwany skutek. W lipcu 1400 roku król Władysław Jagiełło osobiście dokonał otwarcia odnowionego uniwersytetu, który po latach nazwano jego rodzowym imieniem.

Wtedy to właśnie uczelnia wprowadziła się do obecnego budynku Collegium Maius, u zbiegu dzisiejszych ulic św. Anny i Jagiellońskiej. Niewiele siedzib uniwersyteckich powstałych w średniowieczu zachowało się do naszych czasów. Poza Anglią chlubi się nimi Salamanka w Hiszpanii, Bolonia we Włoszech, czeska Praga. Najstarsze gmachy uniwersyteckie w Erfurcie i Lipsku nie przetrwały II wojny światowej. Ten krakowski trwa na swoim miejscu już ponad sześćset lat.

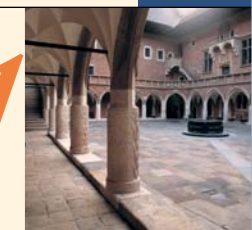
Odnowiona uczelnia krakowska od razu zaznaczyła swe miejsce w świecie nauki. Pierwszy rektor tego uniwersytetu, Stanisław ze Skalbmierza, zaliczany jest dziś do twórców prawa międzynarodowego publicznego. Jeden z jego następców, Paweł Włodkowic, w czasie soboru w Konstancji skutecznie wykazał m.in. niedopuszczalność używania przemocy przy nawracaniu pogan. Maciej Miechowita obdarował Europę przekładanym na wiele języków pierwszym opisem Sarmacji, czyli ziem położonych między Wisłą, Donem a Morzem Kaspijskim. Na początku wieku XVI nowością w skali europejskiej stało się wprowadzenie nauki języka greckiego, a nieco później i hebrajskiego. Uczelnia ta kształciła również Mikołaja Kopernika, późniejszego twórcę systemu heliocentrycznego.

Wśród wielu zgromadzonych w Collegium Maius specjalistycznych instrumentów dokumentujących rozwój myśli ludzkiej i postęp nauk, szczególne miejsce zajmuje globus nazwany z racji miejsca przechowywania Jagiellońskim. Jest to przyrząd do wyznaczania współrzędnych astronomicznych, z ukrytym wewnątrz mechanizmem zegarowym. Instrument powstał w północnych Włoszech lub na południu Francji. Po raz pierwszy w świecie, około roku 1508, w historii kartografii globusowej pokazana na nim została Ameryka z napisem *America terra noviter reperta* (Ameryka nowo odkryta).

Budynek Collegium Maius należy do najstarszych średniowiecznych siedzib uniwersyteckich w Europie. Dziś – pośród innych atrakcji – można tam obejrzeć unikalne instrumenty naukowe.

11

Globus Jagielloński
rys. A. Kowalczyk

Muzeum Książąt Czartoryskich

Ekspozycja sztuki starożytnej

RYNEK > ŚW. JANA (MUZEUM KSIĄŻĄT CZARTORYSKICH)

Dama z gronostajem

NAJSŁAWNIEJSZA W ŚWIECIE MIESZKANKA KRAKOWA

b

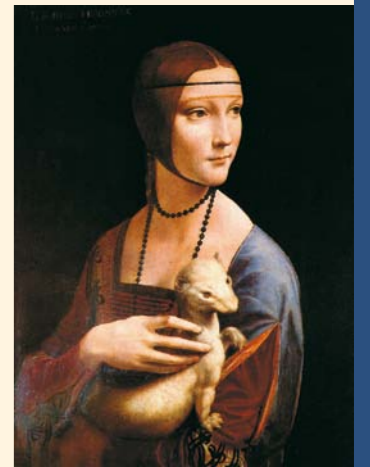
yla dobrze wykształcona, czytywała poezję, interesowała się sztuką. Lubiła muzykę, grała na lutni, ładnie śpiewała. W czasie portretowania Cecylia Gallerani przebywała w Mediolanie na dworze księcia Lodovico Sforzy. Niebiańsko piękna siedemnastolatka obdarzyła swego 38-letniego utytułowanego kochanka dwójką dorodnych synów. O tym związku mówi nie tylko tajemniczy uśmiech dziewczyny, symbolizuje go także trzymane w ramionach zwierzątko. Księcia Lodovico nazywano Ermellino, co po włosku znaczy „gronostaj”.

Po zakończonym romansie kochanek hojnie wyposażył swoją niedawną faworytę. Znalazł jej męża (hrabiego Bergamino), podarował pałac dal Verne, obsypał niemałymi pieniędzmi. Cecylia żyła, jak na tamte czasy, długo, odeszła w roku 1536 w wieku 68 lat. Znacznie wcześniej zmarł książę Lodovico, a także jej mąż i synowie. Dlatego cały okazały majątek przekazała swej siostrzenicy, której córka poślubiła kawalera z rodziny Bonansanów. To w zbiorach tej mediolańskiej rodziny znajdowało się przez długie lata arcydzieło Leonarda da Vinci. Namalowany na desce orzechowej o wymiarach 54,8 x 40,3 obraz zakupił we Włoszech w roku 1800 Adam Jerzy Czartoryski i podarował go swojej matce Izabeli z Flemmingów, która gromadziła w Puławach dzieła sztuki i historyczne pamiątki. Dziś na spotkanie z Cecylią Gallerani należy udać się do Muzeum Książąt Czartoryskich.

Stworzona przez księżną Izabelę kolekcja puławska (od końca XIX w. w Krakowie) jest najstarszą w Polsce i jedną z najstarszych w Europie. Obejmuje zbiory sztuki starożytnej (egipskiej, greckiej, etruskiej, rzymskiej), a także polskiego i europejskiego malarstwa, rzemiosła artystycznego, rzadkie okazy militariów. Ale jej szczególną osobliwością są pamiątki po sławnych historycznych postaciach. Ten dział zasłużonej placówki to najciekawszy chyba w świecie przykład muzealnictwa romantycznego, wiążącego konkretne eksponaty z konkretnymi ludźmi. Ta kolekcjonerska pasja księżnej pobudzona została przez upadek Rzeczypospolitej, zrodziła ją chęć przekazania potomnym pamięci o narodowych bohaterach.

Obok licznych pamiątek rodzinnych wiele tu także śladów po osobistościach spoza Polski. Można więc zobaczyć krzesło należące kiedyś do Szekspira, czapkę, w której Napoleon przeprował się przez Berezynę, czepek matki Oliviera Cromwella, prochownicę króla Henryka VIII i kawałek szaty Jerzego Waszyngtona. Tutejszy płaszcz Jamesa Cooka był atrakcją wystawy urządzonej w Australii z okazji 200-lecia odkrycia tego lądu. To tylko niektóre przykłady wyjęte z najoryginalniejszego w świecie zbioru pamiątek po sławnych historycznych postaciach.

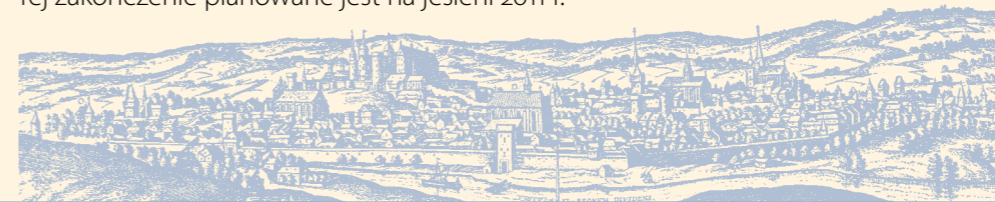
W styczniu rozpoczęto gruntowną modernizację Muzeum Książąt Czartoryskich, której zakończenie planowane jest na jesieni 2011 r.

12

Leonardo da Vinci jest autorem dwóch portretów kobiecych, którymi od stuleci zachwyca się cały świat: namalowana we Florencji Mona Lisa (ok. 1503–1506) znajduje się w paryskim Luwrze, zaś na spotkanie z powstałą wcześniej w Mediolanie Damą z gronostajem (ok. 1483–1485) przybyć trzeba do Krakowa.

Szopka krakowska

Boże Narodzenie – fragment
Ołtarza Mariackiego

RYNEK (POMNIK ADAMA MICKIEWICZA)
> MUZEUM HISTORYCZNE M. KRAKOWA

Szopka Krakowska

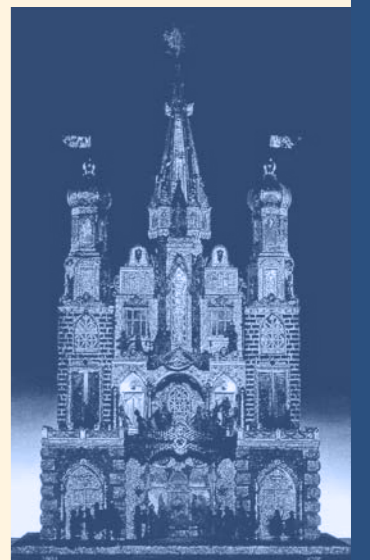
NAJORYGINALNIEJSZA W ŚWIECIE
OPRAWA ŻŁÓBKA BETLEJEWSKIEGO

tradycja zgromadzeń wokół żłóbka Nowonarodzonego zrodziła się we Włoszech, w Apeninach. W grudniu 1223 roku, w nawiązaniu do wydarzenia w Betlejem, stworzył Franciszek z Asyżu żywy obraz Bożego Narodzenia w jednej z grot okalających Greccio.

Jasełkowe misterium szybko rozprzestrzeniło się po Italii i po całej Europie. Najpierw za sprawą wyznawców reguły świętego Franciszka (reformatów, bernardynów, kapucynów), potem innych zakonów. Obrzęd ten zadomowił się we Francji, w Hiszpanii, w Niemczech, Austrii, Czechach i w Polsce. Wszędzie tam położone w żłóbku Dzieciątko otaczano najbardziej charakterystycznymi dla poszczególnych krajów krajobrazami. Były więc skalne grotty, drewniane stajenki, pałace, pustynne oazy z palmami.

Ale najbardziej oryginalne misterium Bożego Narodzenia powstało w Krakowie. Sprawili to w drugiej połowie dziewiętnastego stulecia murarze z Krowodrzy oraz tramwajarze z Półwsia Zwierzynieckiego i Zwierzyńca. To oni zbudowali małemu Jezusowi najwspanialszy ze wszystkich pałaców, jaki oglądać można na całej ziemi: ustawili obok siebie wieżę Mariacką, mury ► **Barbakanu**, ratusz, attykę ► **Sukiennic**, wawelskie krużganki. I w tej niezwyklej scenerii umieścili żłóbek betlejemski. A potem stworzyli całe krowody wpisanych w miejscową tradycję charakterystycznych postaci, które spieszyły do owego pałacu, aby złożyć hołd i rozweselić Nowonarodzonego. Tak powstał sycony bogactwem miejscowego folkloru, oryginalny teatrzyk ludowy. Na umieszczonej pod żłóbkiem scenie pojawiły się kolorowe kukiełki. Tańczyli tu więc i śpiewali: krakowiak, góral, dorożkarz, żandarm, Cygan, król Herod, diabeł, anioł, śmierć, Żyd, pan Twardowski, czarownica, dziad kościelny. Ich przyśpiewki i kuplety stały się natchnieniem dla licznych rzesz profesjonalnych artystów, trafiły do kabaretów, dały początek licznym odmianom nowego gatunku literackiego. Na dramaturgicznej konstrukcji spektaklu szopki krakowskiej oparty został najwybitniejszy polski utwór sceniczny, arcydramat Stanisława Wyspiańskiego „Wesele”.

Zapoczątkowana przed 150-laty tradycja budowy szopek krakowskich (za klasyka w tej dziedzinie uważany jest Michał Ezenkier, majster murarski z Krowodrzy) żywa jest do dziś. Od roku 1937 (z przerwą w latach wojny) regularnie, w każdy pierwszy czwartek grudnia, u stóp pomnika Adama Mickiewicza oglądać można dziesiątki tych kolorowych budowli. Coroczny konkurs gromadzi coraz to nowych twórców bajkowych pałaców. Najpiękniejsze z szopek wystawiane są później w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, które patronuje imprezie.

13

Kolorowe pałace wznoszone z błyszczącego staniolu, migotliwych szkiełek i mieniącej się wszystkimi odcieniami barw bibuły wiernie portretują najbardziej charakterystyczne elementy architektury Krakowa. Ta baśniowa sceneria otacza misterium Bożego Narodzenia.

Nad Krakowem ku niebu
wznosi się kilkaset wież.

Kościół Paulinów
na Skalce, a pod
nim panteon
wielkich Polaków

KRAKÓW I OKOLICE

Kościoty i Klasztory

NAJWIĘKSZE W EUROPIE
SKUPISKO ŚWIĄTYŃ W CENTRUM MIASTA

O

Krakowie mówi się, że jest to miasto stu kościołów – i nie ma w tym stwierdzeniu najmniejszej nawet przesady. Dziś naliczyć tu można 119 czynnych świątyń.

W kształtach kościołów najdoskonalej utrwalona została historia krakowskiej architektury. Na fundamentach romańskich wyrastały w ciągu stuleci mury i sklepienia gotyckie, na gotyku po latach rozkwitał barok. Romańskie i gotyckie korpusy kryją dziś w swoich wnętrzach bogactwo form baroku, rokoka, klasycyzmu. Wszystkie epoki składały się na ten niepowtarzalny stop architektoniczny.

Krakowskie kościoły i klasztory to nie tylko miejsca religijnego kultu, to także obiekty, w których znalazły schronienie liczne historyczne pamiątki, bezcenne dzieła kultury i sztuki.

W Bazylice Mariackiej podziwiać można największy gotycki ołtarz dłuta Wita Stwosza, tamtejsze ściany pokrywa polichromia zaprojektowana przez Jana Matejkę, ostrołukowe okna wypełniają witraże Józefa Mehoffera i Stanisława Wyspiańskiego. W kościele Świętej Trójcy (Dominikanów), siedzibie pierwszej miejskiej parafii, znajdują się relikwie św. Jacka, najślawniejszego w świecie z wyniesionych na ołtarze Polaków. U Franciszkanów, gdzie pochowano księcia Bolesława Wstydlwego, założyciela lokacyjnego Krakowa, okna zdobią witraże projektu Stanisława Wyspiańskiego. W uniwersyteckiej kolegiacie św. Anny przykuwają uwagę bogate dekoracje stiukowe Baltazara Fontany. Wzniesiony przez jezuitów kościół św. św. Piotra i Pawła jest wierną kopią rzymskiej świątyni Il Gesù, spoczywa tu wybitny kaznodzieja Piotr Skarga. W podziemiach u św. Michała Archanioła na Skalce znajduje się Krypta Zasłużonych z grobami wybitnych uczonych i artystów. Przyciągające coraz liczniejsze rzesze wiernych Sanktuarium Bożego Miłosierdzia czyni aktualnie Kraków jednym z czołowych ośrodków pątniczych Europy.

Miasto jest siedzibą ponad dwudziestu zakonów męskich i kilkunastu żeńskich. Są wśród nich zgromadzenia o wielowiekowym rodowodzie, trwale wpisane w historię kultury i cywilizacji tej części Europy. Tynieccy benedyktyni od roku 1044 uczyli rzemiosła artystycznego, a także ogrodnictwa i warzywnictwa. Franciszkanie od XIII w. prowadzili działalność misyjną na Rusi Czerwonej, Litwie, a potem w Ameryce Południowej. Cystersi uczyli młynarstwa i pierwsi wprowadzili do budownictwa cegłę. Klaryski rozwijały nauczanie wśród dziewcząt. Dominikanie byli misjonarzami na Rusi i w Prusach, a w latach 70. i 80. wspierali działania opozycji demokratycznej, byli moralnym zapleczem „Solidarności”.

Drugim Rzymem nazywano w ciągu długich stuleci Kraków z racji mnogości tutejszych kościołów i klasztorów, bogactwa nagromadzonych w nich zabytkowych przedmiotów i dzieł sztuki, roli jaką pełniło to miasto dla chrześcijaństwa w tej części Europy.

14

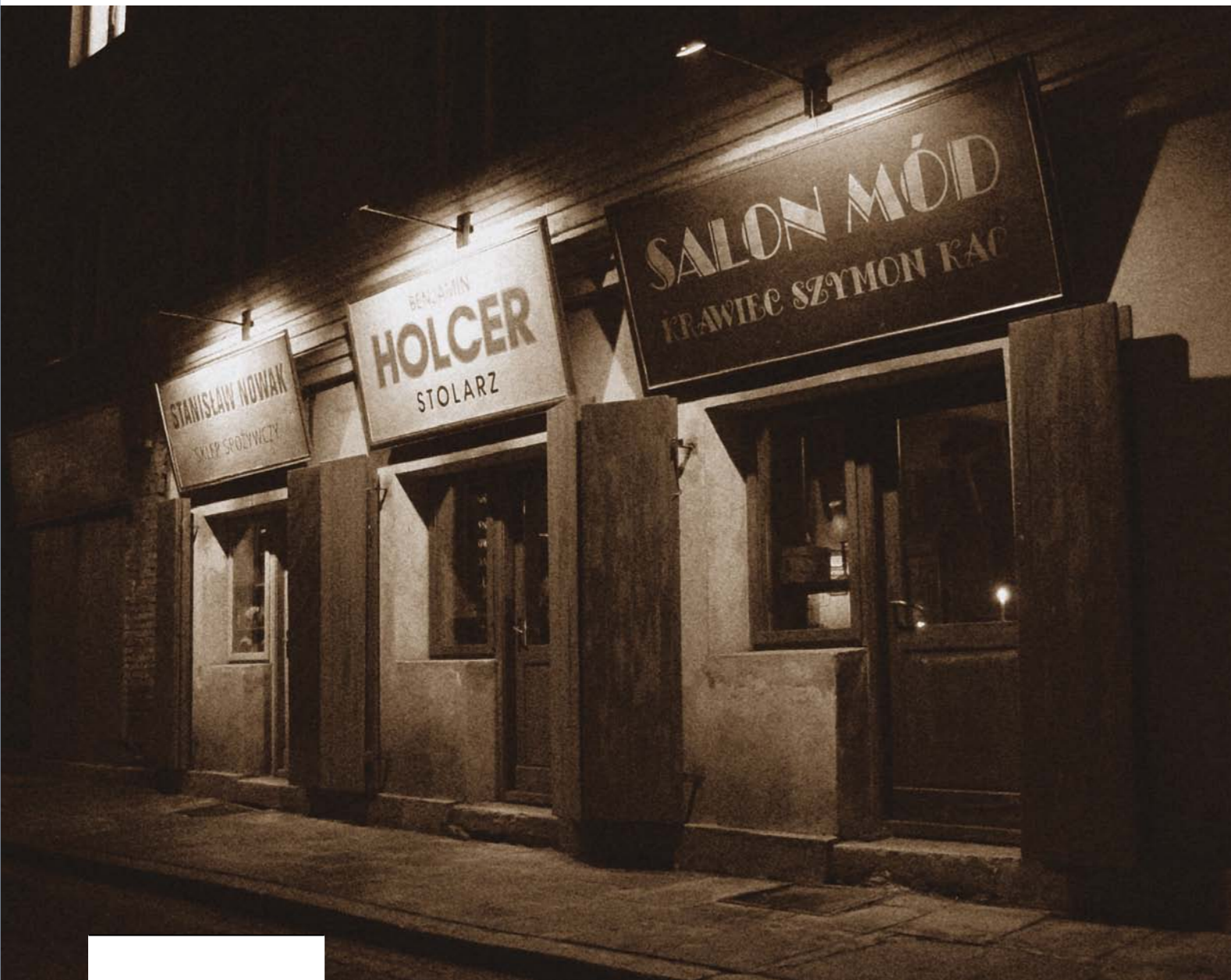

Przy małym placu Mariackim stanęły aż dwa kościoły: Bazylika i kościół św. Barbary.

Kazimierz Wielki
nadaje przywilej
Żydom.
mal. J. Matejko

Ratusz Miasta
Kazimierza
na placu Wolnica

RYNEK > GRODZKA > STRADOMSKA
> KRAKOWSKA > PL. WOLNICA I OKOLICE

Kazimierz – ulica Szeroka

Kazimierz

NAJWAŻNIEJSZY OŚRODEK STANOWIENIA
PRAW STAROZAKONNYCH W XVI-WIECZNEJ EUROPIE

historia tego miejsca zaczęła się 27 lutego 1335 roku. Wtedy to król Kazimierz Wielki podpisał w Sandomierzu akt lokacji miasta nazwanego swoim imieniem. Dziś jest to część Krakowa, kiedyś był to całkowicie odrębny organizm.

Założone na prawie magdeburskim miasto usytuowane zostało na prawym brzegu Starej Wisły (jej koryto zasypane w roku 1873 przebiegało wzdłuż dzisiejszych ulic Dietla i Starowiślnej) przy szlaku handlowym łączącym Wrocław z Rusią i Węgrami. Jego główną arterią była – istniejąca do dziś – ulica Krakowska.

Kazimierz był miastem imponującym. Jego kwadratowy Rynek o wymiarach 195 x 195 m niewiele tylko ustępował wymiarami krakowskiemu (210 x 212 m). Z każdego boku tego rozległego placu wyprowadzono po trzy ulice. Na środku rynku wzniesiono ratusz, w rogach stanęły dwie gotyckie, zachowane do dziś w całej świetności, świątynie: na wschodzie kościół Bożego Ciała, na zachodzie św. Katarzyny. Na placu Bawół (dziś południowa część ulicy Szerokiej) miał znajdować się – zdaniem niemałej grupy badaczy – założony przez króla Kazimierza Wielkiego w roku 1364 pierwszy krakowski uniwersytet.

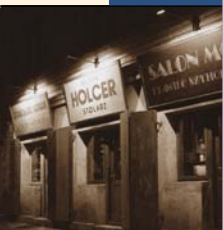
Historia żydowskiego Kazimierza na wielką skalę rozpoczyna się w roku 1495, kiedy to król Jan Olbracht – przynaglany przez podwawelskie kupiectwo pragnące pozbyć się wszelkich konkurentów – nakazał wszystkim krakowskim Żydom opuścić miasto i udać się za Starą Wisłę. Niedługo potem do Kazimierza napływać zaczęły liczne grupy Izraelitów z różnych zakątków Europy. Wypędzani z Niemiec, Czech, Moraw, Śląska, Włoch i Hiszpanii tu znajdowali swoją ojczyznę.

Przyniesione nad Wisłę z odległych od siebie miejsc tradycje i odmienne obyczaje powodowały narastanie konfliktów i sporów religijnych, te zaś wymuszały potrzebę ujednoczenia obowiązujących całą społeczność zasad wiary. W wieku XVI Kazimierz stał się ważnym europejskim ośrodkiem starozakonnego prawa, które krzewił z tego miejsca rabin tutejszej gminy, założyciel w roku 1550 Akademii Talmudycznej i jej rektor, wybitny uczony i filozof, Mojżesz Isserles. Wówczas, w roku 1530, powstała tu pierwsza w tej części Europy żydowska drukarnia i księgarnia.

Ciągłość tradycji tego świata, z jego wpisaniem w historię kultury i cywilizacji rodowodem, przerwali niemieccy faszyci. W scenerii ulic dzisiejszego Kazimierza umieścił Steven Spielberg akcję swojego głośnego filmu „Lista Schindlera”.

Kazimierz przez długie stulecia był znany szeroko w świecie jako siedziba największej w Europie gminy żydowskiej. Druga wojna światowa zamknęła jednak ten rozdział historii. Hitlerowscy zbrodniarze wymordowali prawie 70 tysięcy krakowskich Żydów.

15

Nagrobek Mojżesza Isserlesa na cmentarzu Remuh w Krakowie

Widok Starej Bożnicy w wieku XIX

Stara Bożnica

NAJOKAZALSZY W EUROPIE OBIEKT GOTYCKO-RENEANSOWY
JUDAISTYCZNEJ ARCHITEKTURY SAKRALNEJ

Znakomity badacz dziejów Żydów krakowskich Majer Bałaban wyraża w swoich pismach przekonanie, że bożnicę tę zbudowali przybysze z Czech, którzy ściągnęli tu po sławnym pogromie praskim w 1389 r. Nie wszyscy zgadzają się z tymi opiniami. Ale wszyscy są jednomyślni, że jest to jeden z najcenniejszych europejskich obiektów żydowskiej architektury sakralnej.

Starozakonna tradycja mówi, że postawiono ją na gruntach, na których wcześniej wznosiły się mury ustanowionego przez króla Kazimierza Wielkiego pierwszego polskiego uniwersytetu. Z tego też tytułu długo potem, bo jeszcze w ugodzie zawartej w roku 1774, gmina żydowska zobowiązywała się wypłacać profesorom Akademii Krakowskiej pensje i przekazywać stosowne daniny.

Stara Bożnica wybudowana została na podstawie wzorów zachodnioeuropejskich. Jest najdalej na wschód wysuniętą tego typu budowlą judaistycznej architektury sakralnej. Wyższa i większa od swoich pierwowzorów w Wormacji, Ratyźbonie i Pradze konsekwentnie nawiązuje do form swoich siostrzanych poprzedniczek. Pierwsza synagoga była wysoką halą przykrytą gotyckim sklepieniem wspartym na dwóch filarach. Po wielkim pożarze w roku 1557 włoski architekt Mateusz Gucci nadał bożnicy wygląd renesansowy. Postawił dwunawową halę, podniósł sklepienie i oparł je na dwóch wysmukłych tokańskich kolumnach. Dach przesłonił attyką. Od strony północnej, na całej długości korpusu, powstała podparta skarpami przybudówka przeznaczona na modlitewnię dla kobiet. Nakryto ją trójszczytowymi, gontowymi daszkami. We wnętrzu, na środku ściany wschodniej, znalazła się – zachowana do dziś – kamienna, bogato zdobiona, późnorenesansowa szafa ołtarzowa, zamknięta żelaznymi, kutymi drzwiami.

Na początku dwudziestego stulecia znaczne przeróbki poczynił tu w czasie prac konserwatorskich Zygmunt Hendel, kierujący jednocześnie odbudową zamku królewskiego na Wawelu. Po dewastacji z okresu okupacji hitlerowskiej (zburzone stare sklepienie, rozebrane stare kolumny, cenne świeczniki wywiezione do rezydencji gubernatorskich Hansa Franka) przeprowadzono w latach 1955–1957 remont synagogi. W czasie tych prac uszanowano wszystkie najstarsze fragmenty architektoniczne i przywrócono budowli jej gotycko-renesansowy charakter.

Stara Bożnica jest obecnie placówką muzealną poświęconą dziejom i kulturze Żydów krakowskich. Tak jak Kraków nazywany często bywa drugim Rzymem, o żydowskim

▶ **Kazimierzu** mówi się Mała Jerozolima.

Najpodobniejszymi do filozofów greckich istotami są polscy Żydzi.

S. Brzozowski

16

Rozmiarami przewyższa swoje pierwowzory w Wormacji, Ratyźbonie i Pradze.

RYNEK > SIENNA > STAROWIŚLNA
> MIODOWA > SZEROKA

W roku 1933 marszałek
Józef Piłsudski odbierał
paradę kawalerii z okazji 250.
rocznicy wiktoria króla Jana III
Sobieskiego pod Wiedniem.

mal. M. Nowicki

Błonia

NAJWIĘKSZA W EUROPIE ŁĄKA (48 HA)
POŁOŻONA W SERCU WIELKIEGO MIASTA

na

kartach polskiej historii to miejsce pojawia się w roku 1162. Wtedy to Jaksa z Miechowa, bajecznie bogaty małopolski wielmoża, podarował swe dobra na podkrakowskim Zwierzyńcu klasztorowi Norbertanek. A uczynił to w celu zjednania sobie błogosławieństwa Bożego w związku ze swoją pielgrzymką do Ziemi Świętej. Ofiara dobrze widać została przyjęta, gdyż pobożny rycerz szczęśliwie powrócił z Jerozolimy do swojego Miechowa, gdzie w roku 1163 osadził zakon bożogrobców. Kroniki wspominają, że na łące należącej do sióstr zwierzynieckich witano w roku 1254 posłów wiozących z Asyżu bullę kanonizacyjną pierwszego z polskich świętych – Stanisława ze Szczepanowa.

Przeptywająca tędy rzeka Rudawa przez długie stulecia zamieniała te płaskie tereny w rozległe grzęzawiska. Na wysepki wśród bagien wywożono z miasta w latach epidemii oczekujących na śmierć. Dopiero wiek dziewiętnasty uczynił z tej murawy miejsce masowych zgromadzeń i uroczystych parad. W roku 1809, kiedy Kraków przyłączono do Księstwa Warszawskiego, odbyła się tutaj wielka defilada wojsk zorganizowana przez księcia Józefa Poniatowskiego i generała Jana Henryka Dąbrowskiego z okazji imienin Napoleona. W roku 1849 car Mikołaj I tu dokonywał przeglądu swych oddziałów, spiesząc na ich czele na Węgry tłumić powstanie. W czasie podróży inspekcyjnej po Galicji w roku 1880 cesarz Franciszek Józef I na tej równinie podziwiał galopadę kolorowej banderii krakusów. W roku 1910 przybył ze wszystkich zaborów tłumnie święcili na tym polu 500-lecie zwycięstwa polskiego oręża pod Grunwaldem. U schyłku dwudziestego stulecia kilkakrotnie przybywały w to miejsce wielomilionowe rzesze wiernych na spotkanie z Janem Pawłem II.

Ten kilkudziesięciohektarowy trawnik był także miejscem wielu innych ważnych wydarzeń. W roku 1894 rozegrano na nim pierwszy w Krakowie prawdziwy mecz futbolowy. Niedługo potem w 1906 r. na przeciwnych brzegach tej łąki usadowiły się dwa najstarsze dziś w Polsce kluby piłkarskie: Cracovia i Wisła. W 1910 r. z tutejszych traw poderwał swój aeroplan do pierwszego lotu nad miastem austriacki inżynier Hieronimus. Stąd wreszcie – z pobliskich historycznych Oleandrów – 6 sierpnia 1914 r. wyruszyło w stronę pobliskiej rosyjskiej granicy 142 legionistów legendarnej Kompanii Kadrowej, otwierając Polskę drogę do niepodległości po 123 latach niewoli.

*...gdyby kopiec
Kościuszki trochę
dymił, a na Błoniach
było trochę więcej
wody niż w Rudawie,
Neapol nie mógłby
iść w porównanie
z Krakowem, w którym
warunki życia
są wprost przednie.*

H. Sienkiewicz
w liście do Kazimierza Morawskiego

17

*Pierwsza msza papieska
na Błoniach, 1979 r.*

RYNEK > ŚW. ANNY > JAGIELLOŃSKA
> PIŁSUDSKIEGO > BŁONIA

Nadwiślańskie piramidy

KOPCE: KOŚCIUSZKI (SIKORNIK), PIŁSUDSKIEGO (SOWINIEC), KRAKA (WZGÓRZE LASOTY), WANDY (NOWA HUTA)

Kopce

JEDYNE W EUROPIE ZGRUPOWANIE
ZIEMNYCH MONUMENTÓW NA TERENIE MIASTA

nie

wiadomo, czym były te najdawniejsze. Miejscami kultu? Mogiłami wodzów? Dwa najstarsze zbudowane przez człowieka tutejsze pagórki liczą sobie grubo ponad tysiąc lat. Są niewyjaśnionymi do dziś tajemniczymi śladami z przeszłości. I pewnie dlatego oddano je na własność zrodzonym w wyobraźni mitycznym bohaterom.

Kopiec Krakusa ma być miejscem pochówku legendarnego księcia, założyciela miasta. Wznosi się na prawym brzegu Wisły, na wyniosłości Krzemionek (255 m n.p.m.). Ma 16 m wysokości, średnica jego podstawy przekracza 50 m. Usypano go prawdopodobnie w wieku VII. Wskazuje na to znaleziona w jego wnętrzu kuta w brązie awarska spinka do pasa. Było to kiedyś miejsce pogańskich kultów. Potem przez długie stulecia palono tu ognie zaduszkowe, oddawano cześć zmarłym, urządzano stypy pogrzebowe.

Grobowcem ma być i kopiec Wandy, córki Krakusa. W nim bowiem ponoć złożono wyłowione z Wisły ciało królowny, która wolała śmierć w nurtach rzeki niż małżeństwo z cudzoziemcem. Usypany w czasach przedhistorycznych kurhan ma u podstawy 45 m średnicy i wznosi się na wysokość 14 m. Położony jest na wyniosłej skarpie (238 m n.p.m.) u ujścia rzeki Dłubni do Wisły.

Tysiącletnie mogiły Krakusa i Wandy stały się natchnieniem do wzniesienia ziemnego monumentu upamiętniającego bohatera walk o niepodległość – Tadeusza Kościuszkę. Uroczysta inauguracja sypania kopca w dniu 16 października 1820 r. zgromadziła przybyszów ze wszystkich trzech zaborów. Uczestnikiem tego wydarzenia był również znakomity duński rzeźbiarz Bertel Thorvaldsen. Zaszczyt przerwania pierwszej łopaty ziemi przypadł koncertującej właśnie w mieście Angelice Catalani, wspaniałej włoskiej śpiewaczce, która swoim głosem i urodą podbijała całą ówczesną Europę. Kopiec wyrósł na wzgórzu Sikornik (355 m n.p.m.). Stożek ma 34 m wysokości, a średnica jego podstawy wynosi 80 m. Pomieszczono w nim ziemię z pól bitewnych Tadeusza Kościuszki – z Raclawic, Szczekocin, Dubienki, Maciejowic. Sto lat później, w 1926 r., trafiły tu symboliczne bryły zebrane z miejsc, gdzie bohater walczył o niepodległość Stanów Zjednoczonych.

Za Mogiłę Mogił uznawany jest największy ze wszystkich krakowskich kopców – Kopiec Niepodległości. Wyrasta po zachodniej stronie miasta ze wzgórza Sowiniec (358 m n.p.m.) na wysokość 36 m. Wiadomość o rozpoczęciu prac przy jego sypaniu przesłano twórcy polskiej niepodległości Józefowi Piłsudskiemu za pośrednictwem gołębia pocztowego. Po śmierci Marszałka w roku 1935 zdecydowano, by nazwać tę ziemną budowlę jego imieniem.

Książę Krak – legendarny założyciel Krakowa (ok. 700 r.), ojciec Wandy

Kopce są niezwykle charakterystycznym elementem tutejszego pejzażu, to tak jakby nadwiślańskie piramidy.

18

*Sypanie kopca na Sikorniku
mal. M. Stachowicz*

Jeden z najlepiej zachowanych
fragmentów twierdzy
– fort Kościuszko

Fort Kościuszko

KRAKOWSKIE FORTY

Twierdza Kraków

NAJWIĘKSZY W TEJ CZĘŚCI EUROPY
ZABYTEK XIX-WIECZNEJ SZTUKI OBRONNEJ

decyzja nakazująca budowę fortyfikacji wokół miasta zapadła w Wiedniu w roku 1850. Ale jeszcze przed tym postanowieniem zaczęto wznosić wokół Wawelu wysokie mury ze strzelnicami (1848), a także na prawym brzegu Wisły fortyfikować Krzemionki (1849). Do roku 1854 wybudowano zespoły forteczne wokół ► **kopca** Kościuszki na zachodzie, przy drodze w kierunku Warszawy na północy i przy kopcu Krakusa na południu. Wojna krymska (1853–1856) dostarczyła władzom wojskowym dodatkowych argumentów na rzecz potrzeby gwałtownego przyspieszenia rozpoczętych właśnie prac. W roku 1856 wybitny fortyfikator austriacki, August Caboga, sporządził więc szczegółowy projekt dalszej rozbudowy umocnień.

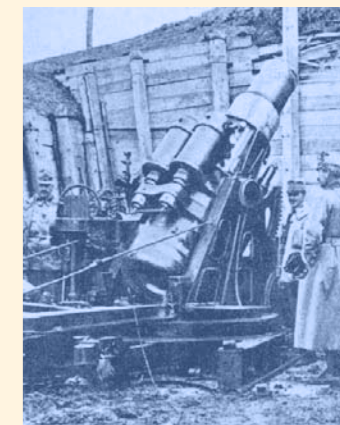
Niedługo potem usypano wokół miasta wał ziemny, wysoki na trzy i szeroki na osiem metrów. Przeszkodę najeżono wielobocznymi fortami, fosy przed nimi wypełniono wodą. Zapory te wznoszone w odległości zaledwie 600–800 metrów od ► **Rynku** (jedną z nich jest zachowany do dziś fort na Nowym Kleparzu) stały się dla miasta zabójczym gorsetem, skutecznie dławiącym jego przestrzenny rozwój w ciągu najbliższego półwiecza. Oto tajemnica ciasnoty śródmiejskiej zabudowy, licznych nadbudówek i powszechnych w sąsiedztwie Rynku oficyn.

Rozbudowa twierdzy trwała nieprzerwanie do wybuchu wojny w roku 1914. Kraków otoczony został trzema pierścieniami umocnień. Najbardziej oddalona od Rynku zewnętrzna linia obrony – stworzona na przełomie XIX i XX w. – zataczała krąg przebiegający po dalekich przedmieściach.

Twierdza Kraków była jedną z największych w Europie w czasach pierwszej wojny światowej. Na obszarze ponad 500 km² rozmieszczonych było 176 strategicznych obiektów. Forty pancerne, działobitnie artyleryjskie, schrony, koszary, szańce piechoty, mury strzelnicze, bramy, ostrogi, grotty – kawerny powiązane zostały ze sobą siecią starannie wytyczonych dróg.

Kraków odegrał w pierwszej wojnie światowej rolę decydującą w tej części Europy, choć – co jest paradoksem – prawie nie walcząc. Tu bowiem w grudniu 1914 r. powstrzymana została potężna rosyjska ofensywa. Związanie sił przeciwnika na przedpolach twierdzy pozwoliło austriackiemu dowództwu przeprowadzić koncentrację wojsk na południu, a potem – przy wsparciu armii pruskich – rozgromić Rosjan w morderczej bitwie pod Gorlicami w pierwszych dniach maja 1915 roku.

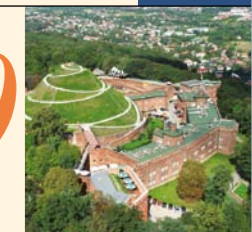
Dziś krakowska twierdza, mimo niemałych okaleczeń spowodowanych upływem czasu i nieprzemyślanymi decyzjami, jest w całości swej kompozycji unikalnym zabytkiem dziewiętnastowiecznej sztuki obronnej.

C.K. artyleria forteczna

Po trzecim rozbiórce Polski (1795 r.) Kraków znalazł się w monarchii Habsburgów. Położone u zbiegu granic Rosji i Prus miasto zamienione zostało w drugiej połowie XIX w. w potężną twierdzę.

19

Kaplica św. Kingi

Kaplica św. Antoniego

13 KM NA WSCHÓD OD KRAKOWA
PRZY TRASIE A4

Wieliczka

NAJSTARSZA W ŚWIECIE CZYNNA KOPALNIA SOLI

W

średniowieczu mówiono o tym miejscu Magnum Sal, Wielka Sól. Ta ukryta pod ziemią zmineralizowana skała osadowa przedstawiała kiedyś niewyobrażalną wartość, była skarbem bezcennym. Sól nie tylko podnosiła wartości smakowe potraw, ale była też środkiem używanym do konserwacji wielu produktów spożywczych. Handel tym produktem był źródłem bogactwa licznych rodzin mieszczańskich (Wierzyńków, Bonerów), a także wielu znakomitych rodów magnackich (Morsztynów, Lubomirskich). Nie bez powodu mówi się o wielickiej soli, że to ona stanowiła drożdże, na których przez stulecia bogacił się, rozrastał i piękniał Kraków.

Eksploatowane od 750 lat na skalę przemysłową wielickie złożę jest unikalnym w skali światowej zabytkiem kultury materialnej. Kopalnia rozłożona jest na dziewięciu poziomach (pierwszy znajduje się 64 m pod ziemią, a najgłębszy 327 m). W długim na 10 km złożu wydrążono 26 szybów z powierzchni oraz 180 łączących poszczególne poziomy pod ziemią. Jest tutaj ponad 200 km korytarzy i 2040 komór o łącznej kubaturze 75 mln m³. Są podziemne kościoły i kaplice (kiedyś było ich ponad 40), w których od XV w. do roku 1787 odprawiano codzienne nabożeństwa. Bajkowy urok i niewyobrażalne piękno zawdzięczają wielickie podziemia rzadko spotykanym w innych kopalniach różnym formom krystalizacji. Przykładem tego jest odkryta w 1898 roku Grota Kryształowa, będąca unikalnym rezerwatem przyrody nieożywionej. Bezcenny jest przegląd spotykanych na przestrzeni stuleci narzędzi górniczych, maszyn eksploatacyjnych, wózków, kieratów, rodzajów zabezpieczeń, systemów wentylacyjnych, sprzętu oświetleniowego, urządzeń przeciwpożarowych.

Do pierwszego rozbioru Polski w roku 1772 Wieliczka wraz z sąsiadującą kopalnią bocheńską tworzyła największe przedsiębiorstwo przemysłowe dawnej Rzeczypospolitej, zwane żupami krakowskimi. Całe to podziemne bogactwo zasilalo skarb królewski. Pod koniec XIV wieku żupy dostarczały państwu około 30% jego dochodów. Z tych środków utrzymywano wojsko kwarciane, wspierano klasztory, wznoszono krakowskie kościoły (m.in. św. św. Piotra i Pawła), kamienice (m.in. dom Pod Pawiem), a w wieku XVI odrestaurowano Zamek na Wawelu.

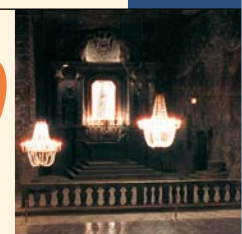
Kopalnia wielicka była kiedyś celem wypraw królów, cesarzy, artystów (zwiedzał ją również J.W. Goethe). Dziś podziemna trasa turystyczna liczy przeszło 3 km. Obejmuje 20 komór połączonych chodnikami, położonych na trzech poziomach, na głębokości od 64 do 135 metrów. Każdego roku odwiedza kopalnię około milion turystów.

Zjazd górników,
tzw. „grono wielickie”
ryc. J. Gauchard

Ten unikalny w skali światowej obiekt górniczy umieszczony został przez UNESCO na pierwszej (1978 r.) Liście Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego.

20

Piotr Skrzynecki przez dziesiątki lat zapraszał do Pałacu „Pod Baranami”, w którego podziemiach do dziś znajduje się najstynniejsza z krakowskich piwnic.

STARE MIASTO, CZYLI RYNEK GŁÓWNY
ORAZ ULICE I PLACE W OBRĘBIE PLANT

Piwnice

NAJWIĘKSZE W EUROPIE
SKUPISKO GOTYCKICH PODZIEMI

Wzniesiony na podmokłych terenach pradoliny Wisły gród podwawelski, otoczony przez bagna i starorzecza, broniony był przed nieprzyjaciółmi przez samą naturę. Z czasem jednak rozrastające się miasto potrzebowało wciąż więcej terenów pod zabudowę. Wznoszone wysoko ku niebu świątynie, projektowane z coraz to większym rozmachem wielopiętrowe kamienice wymagały twardego podłoża. Zасыpywano więc stawy, zmieniano koryta przepływu rzek, osuszano zalewiska. Te rozpoczęte jeszcze u progu średniowiecza zabiegi trwały nieprzerwanie do początków XX w.

► **Rynek**, największy handlowy plac miasta, przez długie stulecia podmakał, tonął w błocie. Jego wschodnią, wyższą stronę (tam, gdzie już od połowy XIII wieku zaczęto wznosić kościół Mariacki) nadsypano o 2 metry, zaś położony po przeciwnej stronie teren, u zbiegu dzisiejszych ulic Wiślniej i św. Anny, podniesiono aż o 5 metrów. Także i poziom wszystkich ulic w obrębie dawnych murów obronnych, a dzisiejszych ► **Plant**, został podwyższony. W ten właśnie sposób partery dawnych domów stały się dzisiejszymi piwnicami. Oto tajemnica mnogości tych pomieszczeń skupionych na małym stosunkowo obszarze. Zbudowane z gotyckiej cegły i białego jurajskiego kamienia ściany krakowskich piwnic promieniują niezapomnianą atmosferą, są oryginalnym architektonicznym zapisem odległych stuleci.

Podziemny Kraków latem i zimą do późnych wieczornych godzin wypełniony jest śpiewem i muzyką, rozciąga przed przybyszem bogatą ofertę gastronomiczną, zaprasza do teatrów, kabaretów, galerii dzieł sztuki. To świat, któremu koloryt nadają: młodzież, bohema artystyczna i rzesze turystów.

Piwniczne lokale są prawdziwą atrakcją otoczonego pierścieniem Plant serca Krakowa. Pod ziemią mają swoje siedziby kabarety (owiana prawie półwieczną legendą „Piwnica Pod Baranami” czy późniejsze: „Loch Camelot”, „Pod Wyrwigroszem”). Schody w dół prowadzą też na widownie scen teatralnych („Pod Ratuszem”, „Moliere”), do galerii plastycznych („Krzysztofor”), stylowe piwnice są ozdobą wielu renomowanych restauracji („Wierzynek”, „Cyrano de Bergerac”). W wielu miejscach słuchać można różnorodnej muzyki.

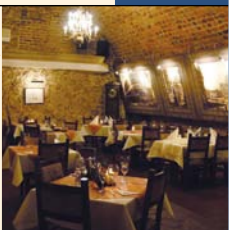
Liczba tętniących życiem podziemnych lokali, położonych w najbliższym sąsiedztwie Rynku, dawno przekroczyła 100. Ogółem zajmują powierzchnię 75 tys. m², drugie tyle czeka jeszcze na nowych właścicieli. Podziemny Kraków będzie się więc nadal rozrastał.

Krypta pod kościołem Pijarów często bywa galerią obrazów, salą koncertową, miejscem spotkań poetyckich.

Żadne z europejskich miast nie może poszczycić się tak wielką liczbą galerii artystycznych, scen teatralnych i kabaretowych, restauracji oraz pubów działających w starych, stylowych wnętrzach piwnic.

21

KALENDARIUM

WYBRANYCH WYDARZEŃ CYKLICZNYCH

STYCZEŃ

Koncert Noworoczny w Teatrze im. Juliusza Słowackiego

organizator: Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków

www.dkpodgorze.krakow.pl

Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar prof. Mariana Wieczystego

organizator: Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków

www.wieczysty.org

Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy w Krakowie

organizatorzy: Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, ul. Niedźwiedzia 2a, Warszawa; Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.wosp.org.pl, www.biurofestiwalowe.pl

Cykl Opera Rara (styczeń – grudzień)

organizator: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.operarara.pl

LUTY

Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej „Shanties”

organizator: Krakowska Fundacja Żeglarstwa, Sportu i Turystyki „Hals”, ul. Straszewskiego 27

www.shanties.pl

Międzynarodowy Festiwal Perkusyjny „Źródła i inspiracje” (co 2 lata, następna edycja: 2013 r.)

organizator: Akademia Muzyczna w Krakowie, ul. św. Tomasza 43

www.amuz.krakow.pl

MARZEC

Dni Bachowskie (marzec/kwiecień)

organizator: Akademia Muzyczna w Krakowie, ul. św. Tomasza 43

www.amuz.krakow.pl

Ogólnopolski Festiwal Autorskich Filmów Animowanych OFAFA

organizatorzy: Kinoteatr „Wrzos”, ul. Zamoyskiego 50, Kraków; Polski Instytut Sztuki Filmowej, ul. Krakowskie Przedmieście 21/23, Warszawa; Stowarzyszenie Filmowców Polskich, ul. Krakowskie Przedmieście 7, Warszawa; Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków; Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; DKF Klatka, ul. Zamoyskiego 50, Kraków

www.ofafa.pl

KWIECIEŃ

Festiwal Misteria Paschalia

organizator: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.misteriapaschalia.com, www.6zmyslow.pl

Międzynarodowy Festiwal Kina Niezależnego „Off Plus Camera”

organizator: Stowarzyszenie Sztuki Niezależnej i Nie Tylko Off Camera, ul. Karmelicka 64/8, Kraków

www.offpluscamera.com, www.6zmyslow.pl

Tradycyjne Święto Rękawki

organizator: Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków

www.dkpodgorze.krakow.pl

Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA

organizator: Stowarzyszenie Promocji Sztuki Kabaretowej, ul. Oleandry 1, Kraków

www.paka.pl

Międzynarodowy Festiwal „Starzy i Młodzi, czyli Jazz w Krakowie”

organizatorzy: Stowarzyszenie Artystyczno-Edukacyjne „Jazzowy Kraków”, ul. Zdunów 18/8; Krakowska Szkoła Jazzu i Muzyki Rozrywkowej, ul. Zalewskiego 11A

www.jazz.krakow.pl

Rocznica śmierci Jana Pawła II

organizatorzy: Archidiecezja Krakowska, ul. Franciszkańska 3; Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się”, ul. Kanonicza 18, Kraków; Instytut Dialogu Międzykulturowego, ul. Kanonicza 18, Kraków

www.diecezja.pl

Dni Tischnerowskie

organizator: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, ul. Kościuszki 37, Kraków

www.tischner.pl

Regaty o Puchar Prezydenta Miasta w Kajakarstwie Slalomowym na Torze Kajakarstwa Górskiego

organizator: Krakowski Klub Kajakowy, ul. Kolna 2

www.kkk.krakow.pl

MAJ

Święto Konstytucji 3 Maja

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakow.pl

Festiwal Czesława Miłosza (co dwa lata, następna edycja: 2013 r.)

organizatorzy: Instytut Książki, ul. Szczepańska 1, Kraków; Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7; Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków

www.milosz365.pl, www.6zmyslow.pl

Krakowskie Juwenalia

organizator: Porozumienie Samorządów Studentów Uczelni Krakowa, ul. Rostafińskiego 10

www.juwenalia.krakow.pl

Festiwal Nauki

koordynator: Uniwersytet Rolniczy, al. Mickiewicza 2, Kraków

www.festiwalnauki.krakow.pl

Krakowski Festiwal Recyklingu

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.festiwal.krakow.pl

Cracovia Maraton

organizatorzy: Biuro Cracovia Maraton, ul. Sławka 10, Kraków; Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.cracoviamaraton.pl

Krakowska Noc Muzeów

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; muzea krakowskie

www.krakowskienoc.pl

Krakowskie Spotkania z Muzyką Cerkiewną

organizator: Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków

www.dkpodgorze.krakow.pl

Krakowski Festiwal Filmowy

organizator: Krakowska Fundacja Filmowa, ul. Basztowa 15/8a

www.kff.com.pl

Festiwal Muzyki Filmowej

organizatorzy: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7; RMF Classic, al. Waszyngtona 1, Kraków

www.fmf.fm, www.6zmyslow.pl

Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego

organizator: Małopolski Instytut Kultury, ul. Karmelicka 27, Kraków

www.dnidziedzictwa.pl

Krakowska Wiosna Baletowa (co 2 lata, następna edycja: 2012 r.)

organizator: Krakowska Fundacja Sztuki Baletowej, pl. Św. Ducha 1

www.krakow.pl

Dni Muzyki Feliksa Mendelsobna

organizator: Fundacja Judaica – Centrum Kultury Żydowskiej, ul. Meiselsa 17, Kraków

www.judaica.pl

Nowohucka Wiosna Muzyczna

organizator: Ośrodek Kultury im. C.K. Norwida, os. Górali 5, Kraków

www.okn.edu.pl

Międzynarodowy Turniej Szermierczy o Puchar Barbakanu

organizator: Krakowski Klub Szermierzy, ul. Macieja Miechowity 6

www.kks.krakow.pl

Miesiąc Fotografii w Krakowie

organizatorzy: Fundacja Sztuk Wizualnych, ul. Piekarska 11/12, Kraków; Fundacja Imago Mundi, ul. św. Teresy 7/13, Kraków

www.photomonth.com, www.6zmyslow.pl

Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z wzajemnością”

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4;

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, ul. Raclawicka 56, Kraków

www.krakow.pl

Regaty Ekologiczne

organizatorzy: Uczniowski Klub Żeglarski „Horn”, ul. Wężyka 11A/30, Kraków;

Stowarzyszenie „Ekologia i Żagle”, ul. Wężyka 11A/30, Kraków

www.ukz.hornkrakow.pl

Festiwal Afrykański

organizator: Afrykańskie Koło Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego (AKoN UJ), ul. Gołębia 24, Kraków

www.festiwalafrykanski.pl

CZERWIEC

Międzynarodowe Dni Muzyki Kompozytorów Krakowskich

organizator: Związek Kompozytorów Polskich Oddział Kraków, ul. Dunajewskiego 5

www.zkp.krakow.pl

Święto Miasta

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.krakow.pl, www.biurofestiwalowe.pl

Święto Organizacji Pozarządowych

organizator: Urząd Miasta Krakowa (MOWIS, os. Centrum C 10)

www.ngo.krakow.pl

Wielka Parada Smoków

organizator: Teatr Lalki, Maski i Aktora „Groteska”, ul. Skarbowa 2, Kraków

www.paradasmokow.pl

Małopolski Festiwal Smaku – Święto Chleba

organizatorzy: Małopolska Izba Produktów Regionalnych, Tradycyjnych i Ekologicznych, ul. Meiselsa 1, Kraków;

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, ul. Raclawicka 56, Kraków;

Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.smak.malopolska.pl, www.produktyregionalne.edu.pl

Święto Soli

organizator: Muzeum Żup Krakowskich, ul. Zamkowa 8, Wieliczka

www.muzeum.wieliczka.pl

Intronizacja Króla Kurkowego

organizatorzy: Towarzystwo Strzeleckie Bractwo Kurkowe Kraków, ul. Topolowa 3;

Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakow.pl

Lajkonik – tradycyjny pochod ulicami Krakowa

organizator: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Rynek Główny 35

www.mhk.pl

Wianki, Jarmark Świętojański

organizator: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.wianki.eu

Festiwal Kultury Żydowskiej (czerwiec/lipiec)

organizator: Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, ul. Józefa 36

www.jewishfestival.pl

Letni Festiwal Opery Krakowskiej (czerwiec/lipiec)

organizator: Opera Krakowska, ul. Lubicz 48

www.opera.krakow.pl

Selector Festival

organizatorzy: Alter Art, ul. Malczewskiego 24, Warszawa; Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.selectorfestival.pl, www.6zmyslow.pl

ArtBoom Festival

organizatorzy: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7; Fundacja Wschód Sztuki, ul. Kochanowskiego 10, Kraków

www.artboomfestival.pl, www.6zmyslow.pl

Krakowska Noc Teatrów

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; krakowskie teatry

www.krakowskienoce.pl

Festiwal Święto Ogródów

organizatorzy: Ogród Botaniczny UJ, ul. Kopernika 27, Kraków; Klub Muzyki Współczesnej „Malwa”, Stowarzyszenie Ogrody Sztuki, ul. Dobrego Pasterza 6, Kraków

www.swietoogrodow.pl

Ogólnopolskie Dni Integracji „Zwycięzać Mimo Wszystko”

organizator: Fundacja Anny Dymnej „Mimo Wszystko”, ul. Balicka 12A/5B, Kraków

www.mimowszystko.pl

Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Folklorystycznych „Krakowiak” (czerwiec/lipiec)

organizator: Centrum Młodzieży im. dr. H. Jordana w Krakowie, ul. Krupnicza 38

www.cmjordan.krakow.pl

Małopolski Piknik Lotniczy

organizator: Muzeum Lotnictwa Polskiego, al. Jana Pawła II 39, Kraków

www.pikniklotniczy.krakow.pl

Krakowskie Zawody Balonowe

organizator: Aeroklub Krakowski, Lotnisko Pobiednik Wielki, Igołomia

www.aeroklubkrakowski.pl

LIPIEC

Festiwal Muzyki Polskiej

organizator: Stowarzyszenie Muzyki Polskiej, al. 3 Maja 9, Kraków

www.fmp.org.pl, www.6zmyslow.pl

Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych

organizator: Teatr KTO, ul. Gzysmików 8, Kraków

www.teatrkto.pl

Letnie Koncerty Kameralne (lipiec–sierpień)

organizator: Centrum Kultury „Dworek Białoprądnicki”, ul. Papiernicza 2, Kraków

www.dworek.krakow.pl

Letni Festiwal Jazzowy w Piwnicy Pod Baranami

organizator: Cracovia Music Agency, ul. Warszawska 18, Kraków

www.cracjazz.com

Krakowska Noc Jazzu

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4; Cracovia Music Agency, ul. Warszawska 18, Kraków

www.krakowskienoce.pl, www.nocjazzu.com

Festiwal Muzyki Tradycyjnej „Rozstaje”

organizator: Stowarzyszenie Rozstaje: u zbiegu kultur i tradycji, Liszki 13

www.rozstaje.pl

Benedyktyńskie Lato Muzyczne (lipiec–sierpień)

organizator: Benedyktyński Instytut Kultury, ul. Benedyktyńska 37, Kraków

www.benedyktyni.eu

Krakowskie Miniatury Teatralne

organizator: Śródmiejski Ośrodek Kultury, ul. Mikołajska 2, Kraków

www.lamelli.com.pl

Lato z lekką muzyką

organizator: Śródmiejski Ośrodek Kultury, ul. Mikołajska 2, Kraków

www.lamelli.com.pl

Międzynarodowy Festiwal „Letnie Koncerty Organowe” (lipiec–sierpień)

organizator: Centrum Kultury „Dworek Białoprądnicki”, ul. Papiernicza 2, Kraków

www.dworek.krakow.pl

Summer Music Festival

organizator: Polskie Towarzystwo Strausowskie, ul. Zamkowa 8, Wieliczka

www.strausowskie.pl

Festiwal Orkiestr Kraków

organizator: Nowohuckie Centrum Kultury, al. Jana Pawła II 232, Kraków

www.nck.krakow.pl

Festiwal Tańców Dworskich Cracovia Danza

organizator: Balet Dworski „Cracovia Danza”, pl. Na Groblach 7, Kraków

www.cracoviadanza.pl

SIERPIEŃ

Międzynarodowy Festiwal Muzyka w Starym Krakowie

organizator: Fundacja Capella Cracoviensis, ul. Zwierzyniecka 1, Kraków

www.mwsk.pl

Małopolski Festiwal Smaku

organizator: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, ul. Raclawicka 56, Kraków

www.smak.malopolska.pl

Festiwal Pierogów

organizatorzy: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4;
Krakowska Kongregacja Kupiecka, ul. Garbarska 14

www.krakow.pl

Coke Live Music Festival

organizator: Alter Art, ul. Malczewskiego 24, Warszawa

www.livefestival.pl

Noc Cracovia Sacra

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakowskienoce.pl

Tour de Pologne

organizator: Lang Team, ul. Pachnacza 81, Warszawa

www.tourdepologne.pl

Dożynki Miejskie

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakow.pl

Międzynarodowy Konkurs Współczesnej Muzyki Kameralnej (sierpień/wrzesień)

organizator: Stowarzyszenie Kultury Akademickiej Instytut Sztuki, Rynek Główny 8, Kraków

www.instytsztuki.pl

Targi Sztuki Ludowej „Cepelia”

organizator: Fundacja Cepelia. Polska Sztuka i Rękodzieło, ul. Słowiańska 3, Kraków

www.cepelia.krakow.pl

WRZESIEŃ

Dzień Solidarności Miast Światowego Dziedzictwa

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakow.pl

Festiwal Sacrum Profanum

organizator: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.sacrumprofanum.com, www.6zmyslow.pl

Marsz Jamników

organizator: Radio Kraków, al. Słowackiego 22; Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.radiokrakow.pl, www.krakow.pl

Międzynarodowe Triennale Grafiki (co 3 lata, następna edycja: 2012 r.)

organizator: Stowarzyszenie Międzynarodowe Triennale Grafiki, ul. Dunajewskiego 2/6, Kraków

www.triennial.cracow.pl

Podgórska Jesień Kulturalna

organizator: Dom Kultury „Podgórze”, ul. Krasickiego 18/20, Kraków

www.dkpodgorze.krakow.pl

Międzynarodowy Festiwal Gitarowy „Guitarra Galante”

organizatorzy: Akademia Muzyczna w Krakowie, ul. św. Tomasza 43; Młodzieżowy Dom Kultury im. Janusza Korczaka, os. Kalinowe 18, Kraków

www.guitarragalante.pl

Międzynarodowy Festiwal Filmów Dziecięcych „Galicja”

organizator: Fundacja Rozwoju Kina, Apollo Film, ul. Pychowicka 7, Kraków

www.festiwalgalicja.pl

Krakowska Noc Poezji

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakowskienoce.pl

Krakowska Jesień Jazzowa (wrzesień – grudzień)

organizator: Fundacja Dom Kultury Alchemia, ul. Estery 5, Kraków

www.alchemia.com.pl

Bajit Chadasz – Spotkania z Kulturą Żydowską (wrzesień – listopad)

organizator: Fundacja Judaica – Centrum Kultury Żydowskiej, ul. Meiselsa 17, Kraków

www.judaica.pl

PAŹDZIERNIK

Studencki Festiwal Piosenki

organizator: Stowarzyszenie Kultury Akademickiej Instytut Sztuki, Rynek Główny 8, Kraków

www.instytsztuki.pl

Unsound Festival

organizator: Fundacja Tone – Muzyka i Nowe Formy Sztuki, ul. Augustańska 4/16a, Kraków

www.unsound.pl, www.6zmyslow.pl

Międzynarodowy Festiwal Teatralny – Krakowskie Reminiscencje Teatralne

organizator: Stowarzyszenie Rotunda, ul. Oleandry 1, Kraków

www.krt-festival.pl

Grechuta Festival

organizator: Fundacja Bielecki Art, ul. Bociana 6, Kraków

www.grechutafestival.pl

Bieg Trzech Kopców

organizator: Zarząd Infrastruktury Sportowej, ul. Sławka 10, Kraków

www.biegtrzechkopcow.pl

Festiwal Dizajnu Design Attack

organizatorzy: Fundacja Forum, ul. Brzozowa 14, Kraków; Instytut Konfucjusza w Krakowie, ul. Radziwiłłowska 4

www.designattack.pl

Międzynarodowy Festiwal Pianistyczny Królewskiego Miasta Krakowa

organizator: Stowarzyszenie Artystyczne PianoClassic, ul. Zwierzyniecka 15/8, Kraków

www.festiwalpianistyczny.pl

Międzynarodowy Festiwal Teatralny Eurodramafest

organizator: Teatr Bagatela, ul. Karmelicka 6, Kraków

www.bagatela.krakow.pl

Krakowskie Zaduszki Jazzowe (październik/listopad)

organizator: Stowarzyszenie Kulturalno-Społeczne De Profundis, ul. Słowackiego 29, Wieliczka

www.krakowskiezaduskijazzowe.xt.pl

LISTOPAD

Festiwal Josepha Conrada

organizatorzy: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7; Fundacja Tygodnika Powszechnego, ul. Wiślna 12, Kraków

www.conradfestival.com, www.6zmyslow.pl

Targi Książki w Krakowie

organizator: Targi w Krakowie Sp. z o.o., ul. Centralna 41a

www.targi.krakow.pl

Korowód – Festiwal Twórczości

organizator: Fundacja Piosenkarnia Anny Treter, ul. Rydla 57/15, Kraków

www.piosenkarnia.pl

Święto Niepodległości

organizator: Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.krakow.pl

„Materia Prima” Międzynarodowy Festiwal Teatru Formy

organizatorzy: Teatr Lalki, Maski i Aktora „Grotteska”, ul. Skarbowa 2, Kraków; Stowarzyszenie Sezony Teatralne, pl. Szczepański 8, Kraków

www.materiaprima.pl

Międzynarodowy Festiwal Filmowy Etiuda&Anima

organizator: Stowarzyszenie Rotunda, ul. Oleandry 1, Kraków

www.etiudaandanima.com

Festiwal Audio Art

organizator: Stowarzyszenie Artystyczne „Muzyka Centrum”, ul. Starowiślna 3, Kraków

www.audio.art.pl

Festiwal Teatralny „Genius Loci”

organizator: Teatr Łażnia Nowa, os. Szkolne 25, Kraków

www.laznianowa.pl

Targi Bożonarodzeniowe (listopad/grudzień)

organizator: Krakowska Kongregacja Kupiecka, ul. Garbarska 14

www.kongregacja-kupiecka.com.pl

Dni Muzyki Organowo-Klawesynowej

organizatorzy: Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie, ul. Zwierzyniecka 1; Akademia Muzyczna w Krakowie, ul. św. Tomasza 43

www.filharmonia.krakow.pl, www.amuz.krakow.pl

Dni Muzyki Kościelnej

organizator: Międzyuczelniany Instytut Muzyki Kościelnej, ul. Prosta 35A, Kraków

www.upjp2.edu.pl

GRUDZIEŃ

Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Boska Komedia”

organizator: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7

www.boskakomedia.pl, www.6zmyslow.pl

Międzynarodowy Konkurs Młodych Zespołów Jazzowych „Jazz Juniors”

organizator: Stowarzyszenie Rotunda, ul. Oleandry 1, Kraków

www.jazzjuniors.pl

Międzynarodowy Festiwal Szachowy Cracovia

organizatorzy: Małopolski Związek Szachowy, ul. Bolesława Chrobrego 3B, Kraków; Urząd Miasta Krakowa, pl. Wszystkich Świętych 3-4

www.mzszach.pl, www.krakow.pl

Krakowski Festiwal Górski

organizator: TKN Wagabunda, ul. Rakowicka 27, Kraków

www.kfg.pl

Szopki krakowskie – konkurs na najpiękniejszą szopkę krakowską

organizator: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Rynek Główny 35

www.mhk.pl

Wow!Night – Sylwester na Rynku Głównym

organizatorzy: Krakowskie Biuro Festiwalowe, ul. Olszańska 7; RMF MAXXX, al. Waszyngtona 1, Kraków

www.wownight.eu

Informacje zawarte powyżej pochodzą od organizatorów i wydawca nie ponosi za nie odpowiedzialności.

www.karnet.krakow.pl

www.6zmyslow.pl

www.krakow.travel

Punkty Informacji Miejskiej InfoKraków

www.infokrakow.pl

- **Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, ul. Powiśle 11**
tel.: + 48 513 099 688, e-mail: powisle@infokrakow.pl
- **Sukiennice, Rynek Główny 1/3**
tel.: +48 12 433 73 10, e-mail: sukiennice@infokrakow.pl
- **ul. św. Jana 2**
tel.: +48 12 421 77 87, e-mail: jana@infokrakow.pl
- **ul. Szpitalna 25**
tel.: +48 12 432 01 10, e-mail: szpitalna@infokrakow.pl
- **Pawilon Wyspiańskiego, pl. Wszystkich Świętych 2**
tel.: +48 12 616 18 86, e-mail: wypianski@infokrakow.pl
- **ul. Józefa 7**
tel.: +48 12 422 04 71, e-mail: jozefa@infokrakow.pl
- **Międzynarodowy Port Lotniczy w Balicach**
tel.: +48 12 285 53 41, e-mail: balice@infokrakow.pl
- **Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach
ul. Siostry Faustyny 3**
tel.: +48 12 263 60 64, e-mail: lagiewniki@infokrakow.pl
- **os. Słoneczne 16**
tel.: +48 12 643 03 03, e-mail: huta@infokrakow.pl

Wydawca

Patroni medialni

WWW.KRAKOW.PL

Urząd Miasta Krakowa
Wydział Informacji, Turystyki i Promocji Miasta
pl. Wszystkich Świętych 3-4, 31-004 Kraków
tel.: +48 12 616 60 52, faks: +48 12 616 60 56
e-mail: marketing@um.krakow.pl
www.krakow.travel

Egzemplarz bezpłatny: 2011

www.krakow.pl